

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
40/2020
3. október 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

POSLANKYŇA J. VALOVÁ CHCE
DOHODU MINISTERSTVA A MATICE
Strana 4.

PANDÉMIA COVIDU-19
ZATÍENILA BRITSKÝ BREXIT
Strana 5.

MONSIGNOR JÁN SOKOL
O SVOJEJ AUTOBIOGRAFIÍ
Strana 6.

MEDZNÍK NA DLHEJ CESTE
K NÁRODNEJ SVOJBÝTNOSTI
Strana 8.

STOROČNICA KAROLA KRŠKU –
PRVÉHO KAMERAMANA FILMU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Pred takými štyridsiatimi rokmi sme do hotela Kyjev v Bratislave len tak nespeli nakukali alebo doň vstúpili ako do chrámu. A keď sa už naskytla príležitosť posediť si v ňom pri káve alebo poháriku vína, bolo to čosi, čo vybočovalo zo všednosti ako motýlik na chlapíkovi v montérkach. Doba bola robotnícka, ale tá stavba – a vôbec celý Matušikov architektonický koncept aj s obchodným domom Prior mal popri ideových súdičkách a funkcionalistickom rodnom liste s Manderlovým venom aj corbusierovskú objavnosť a wrighťovskú svetovosť s puncom spoločenskej manifestačnosti. Mal atmosféru, vôňu a farby spomienok. Ťažko by som zrátal zabudnuté monogramy lásky na moreovkách travertínu z jeho šiat a stretnutia zaľúbených pod Zvonkohrou.

V čase, keď hotel umieral a bezohľadní kšeftári zraloci drancovali jeho vnútornosti, zatínali zuby do najcitlivejších miest a doslova žrali jedinečnosť jeho zariadení a nábytkových atypov z reprezentačných interiérov, všelijako pokútne ich premiestňovali do svojich viných, vinou naplnených pivničiek, luxusných vil a klubov (aj na neďalekú Moravu) – hanba ako Brno – chodil som po zaprášených chodbách od recepcie k Luna baru a plakal „ako kôň v pohrebnom sprievode“ nad tou spúšťou, aj nad jazykami veľkorozmerných obrazov najlepších slovenských majstrov rozdratých cez celú šírku bratislavského prístavu – ako ho v ponore dní zobrazil varí na piatich metroch plátna národný umelec s predikátom von Csemice...

To isté, čo sa odohráva desaťrocie na Kamennom námestí, onedlho sa udeje na Trnavskom mýte, kde si developer nabrúsil zuby na ďalšiu vrah socialistickej opachu, Castrovým kubánskym mramorom obložený niekdajší Dom odborov – Istropolis, ktorý poneviera vlastnými zvodnými vizualizáciami. Postaví nám „vzdušný zámok“, akože národné kongresové centrum. Chýba mu len okolo šesťdesiat miliónov, ktorými mu máme na jeho budúci blahobyt prispieť. Darom viacerí rozumní architekti oponujú, že je to hodnotná, dobre vymyslená architektúra, ďalší z ikonických objektov hlavného mesta, mojich i vašich spomienok, spoločnej pamäti. A o tú nás chcú obráť? Lebo dajaký bradatý latinskoamerický revolucionár strieľal v Tatrách kamzíky...

Emil SEMANCO

R - 2020039

Predseda NR SR Boris Kollár sa zúčastnil na odhalení busty Jozefa Škultétyho Matica slovenská prežije aj neprajné časy

Matej MINDÁR – Foto: Maroš SMOLEC

Za prítomnosti predsedu parlamentu Borisa Kollára odhalila Matica slovenská v stredu 23. septembra 2020 v Parku sv. Cyrila a Metoda pred sídelnou budovou Matice v Martine bustu jedného z najznámejších maticiarov a slovenských osobností 20. storočia Jozefa Škultétyho. Slávnostný program sa začal zaspievaním štátnej hymny SR.

Úvodné slová patrili predsedovi Národnej rady SR Borisovi Kollárovi, ktorý si po Andrejovi Hlinkovi v Košiciach uctil aj Jozefa Škultétyho v Martine: „Stretli sme sa v tomto parku významných osobností slovenskej minulosti, ktorý už niekoľko rokov buduje Matica slovenská. Je to správna cesta, ako aj takouto formou zaľudňovať slovenské dejiny, čo sa u nás trestuhodne zanedbáva. Iba v dôsledku toho môžu niektorí nevedomci tvrdiť, že Slováci nemajú dejiny a osobnosti. To tvrdia, samozrejme, tí, ktorí sa o národnej dejiny nezaujímajú, nepoznajú ich a v horšom prípade ich zosmiešňujú. Avšak aj v tomto parku vidno, že Slovensko má svoju históriu a osobnosti, na ktoré môžeme byť všetci právom hrdí. Dnes sme sa stretli pri odhalení busty Jozefa Škultétyho, jedného z popredných predstaviteľov národného života od šesťdesiatych rokov deväťnásteho storočia do štyridsiatych rokov storočia minulého.“

■ PRÍKLAD PRE INÝCH

Vo svojom prejave tiež vyzdvihol jeho život a dielo. Zároveň sa poďakoval všetkým maticiarom za záslužnú prácu, ktorí aj takouto formou sprístupňujú slovenské dejiny slovenskej verejnosti. „Mali by si z vás brať príklad aj iní a nebať sa vo svojich mestách a obciach sprítomňovať slovenské dejiny aj formou ich zaľudňovania sochami a inými formami. Veď v takom Maďarsku hádam neexistuje žiadne

Na odhalení busty niekdajšieho správcu Matice slovenskej Jozefa Škultétyho sa spolu s predsedom NR SR Borisom KOLLÁROM a predsedom MS Marianom GEŠPEROM zúčastnil aj jeho jediný žijúci vnuk Vratislav PIKULA (uprostred).

väčšie mesto, kde by nemali sochu Ľudovíta Košúta. Aj mne napadlo pri preberaní funkcie predsedu NR SR, že v hlavnom meste Slovenska nie je dodnes socha sv. Cyrila a Metoda. Pritom cyrilometodská tradícia je jednou z nosných tradícií existencie slovenského národa a odvoláva sa na ňu aj Ústava SR. Toto by sa malo zmeniť. Sám rozmyšľám, ako zaplniť toto prázdne miesto spôsobenú našou nevďačnosťou.“

■ ŠKULTÉTYHO PRÍNOS

Predseda MS Marián Gešper zdôraznil, že Jozef Škultéty za Slovensko veľmi tvrdo bojoval. „Príznačná bola pre neho nekompromisnosť národnej pravdy a čestný boj za slovenskú politickú, vedeckú a kultúrnu myšlienku. V roku 1918 mohol vidieť obrodu slo-

venského národného hnutia a národa v prvej Československej republike. No treba zároveň zdôrazniť, že bol proti čechoslovakizmu.“ Vyzdvihol tiež jeho obrovské zásluhy, keď bol ako expert česko-slovenskej zahraničnej delegácie v Trianone. Výrazne sa zaslúžil o to, že tesne po prvej svetovej vojne Slovensko prvýkrát vystúpilo na medzinárodnej scéne ako samostatný právny subjekt. „V Trianone oponoval samotnému Albertovi Apponyimu. Bez Jozefa Škultétyho a jeho aktívneho nasadenia v roku 1919 a 1920 by možno hranice Slovenska neboli také, ako ich poznáme dnes.“

Na slávnostnom odhalení busty sa zúčastnil aj jediný žijúci vnuk Jozefa Škultétyho Vratislav Pikula, ktorého táto maticná aktivita potešila. „Mal som päť rokov, keď starý otec zomrel. Dnes sa

zamýšľam nad jeho životnými osudmi. Za najväčší zlom v jeho živote pokladám to, že po štvrtom ročníku gymnázia v Rimavskej Sobote prešiel do Revúcej, kde ho oslovil jeho menovec August Horisav Škultéty. To rozhodlo o jeho národnej ceste.“

Predseda MS Marián Gešper pri tejto príležitosti odovzdal predsedovi NR SR Borisovi Kollárovi diplom zakladajúceho člena MS. „Je mi nesmiernou ctou, že môžem byť spolu s vami a s týmito významnými menami v takejto dobrej spoločnosti. Ako dobre viete, v poslednej dobe veľmi veľa politikov túto ustanovitzu zaznávalo. Nedávalo jej tú vážnosť. Ale ja som presvedčený, že Matica slovenská prežije aj tieto zlé časy. Za seba vám môžem sľúbiť, že urobím všetko pre to, aby som Maticu slovenskú podržal, a budem ju brániť, pokiaľ budem vedieť.“

■ SLOVESNÁ JAR

Odhalenie busty sa uskutočnilo v rámci päťdesiateho štvrtého ročníka literárneho festivalu Slovesná jar za prítomnosti správcu MS M. Smolca, predsedu Dozorného výboru MS Š. Martinoviča, podpredsedov MS a viceprimátorky mesta Martin. Pôvodne jarné podujatie bolo pre súčasnú pandémiu koronavírusu preložené netradične na jeseň. Festivalový program so zaujímavými aktivitami a osobnosťami literatúry a kultúry prebiehal na rôznych miestach Martina 22. až 25. septembra 2020. Na stránkach SNN budeme o Slovesnej jari informovať.

3 OTÁZKY PRE:

akad. mal. Danielu KRAJČOVÚ, laureátku Ceny Ľudovíta Fullu

Cesta obrázkov do hlbín detskej duše

• **Nechcem vám nič podsúvať ani vsugerovať, ale zrejme prežívate jeden z najinteresantnejších rokov v umeleckej kariére aj v osobnom živote...**

Tento rok je pre mňa naozaj zaujímavý a intenzívny. Narodilo sa mi ôsme vnúča, strávila som dva mesiace na Novom Zélande u dcéry, stihla som sa vrátiť pred uzavretím hraníc a milo ma prekvapilo udeľenie Ceny Ľudovíta Fullu za ilustračnú tvorbu pre deti a mládež. Zúčastnila som sa na výstave Umeleckej besedy slovenskej Maľované krajiny v Terchovej a tiež na výstave jubilatov tohto spolku v Lipanoch. Po otvorení hraníc som absolvovala medzinárodný plenér spojený s výstavou v Poľsku. Momentálne ilustrujem detskú knižku Toni Revajovej, pracujem na keramickej stene

do Devína a pripravujem výstavu do Turčianskych Teplíc...

• **Na VŠVU ste študovali monumentálnu maľbu. Aká bola vaša cesta k ilustráciám detských kníh?**

Docent Dezider Castiglione nás v škole viedol k všestrannosti, čo sa mi v živote veľmi zišlo a osvedčilo. Popri maľbe sa venujem kresbe, grafike, keramickej aj drôtovej plastike. Vytvorila som aj niekoľko monumentálnych diel v architektúre, najmä nástenných malieb. Koncom osemdesiatych rokov ma oslovilo Vydavateľstvo Osveta v Martine a jeho výtvarný redaktor Robert Brož, ktorému sa veľmi páčila moja tvorba. Už prvá knižka mala úspech, potom nasledovali ďalšie a ďalšie.

• **Žijete a tvoríte v Žiline a umenie je u vás naozaj doma. Popri rôznorodosti vašich tvorivých záujmov sa kumštu venuje aj vaša dcéra Daniela, už dvojnásobná finalistka ceny Oskara Čepana...**

Tá na VŠVU absolvovala odbor Multimedia a štúdium animovanej tvorby na VŠMU. Je tiež všestranná, venuje sa najmä animácii, ale aj kresbe, maľbe, keramike, inštaláciám. Už samotná druhá nominácia na spomínanú cenu je veľký úspech. Keďže výstava finalistov bude 2. októbra v Žilinskej synagóge, pracuje v mojom ateliéri. Ten je naozaj plný umenia, lebo počas leta tu „tvorili“ aj jej tri deti...

Zhovárал sa Emil SEMANCO

V SNN 41/2020
SI PREČÍTAJE

■ **Herec a maticiar Jozef ŠIMONOVÍČ:** Ako národ máme veľmi krátku a deravú historickú pamäť
■ **S bratom Šavolom o následkoch pandémie koronavírusu:** Neprestaňme byť nadšencami!
■ **Alternatívne systémy – kde uviazlo alebo kam pokročilo hľadanie dokonalého štátu**

V prejave predsedníčky Európskej komisie agroproblematika chýbala Nie polia, ale len emisie a energetika

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Hovoriť deväťdesiat minút o perspektívach Európy je možné, ale únavné. Ak však v tých deväťdesiatich minútach použije rečník výraz „poľnohospodárstvo“ iba raz, je to varovný signál. Ako vlastne Európskej únii záleží na novej podobe Spoločnej poľnohospodárskej politiky na najbližšie roky? Zmienka o poľnohospodárstve chýbala však aj v iných častiach vystúpenia predsedníčky Európskej komisie (EK), kde sa očakávala. Von der Leyenová vôbec nehovorila o reforme Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ či o úlohe farmárov v čase pandémie ochorenia Covid-19.

Keďže výročný prejav slúži aj na odpočet iniciatív Európskej komisie v uplynulých dvanástich mesiacoch, je prekvapivé, že sa von der Leyenová nepristavila pri novej potravinovej stratégii Z farmy na stôl. Zdá sa, že emisie a uhlíky a zelená energetika sú urgentnejšie ako potraviny pre obyvateľov Európy. To je prvý poznatok z Bruselu týchto dní. Ďalšie informácie odtiaľ priniesol minister Ján Mičovský.

■ RÔZNE PLATBY

Minister informoval o dôležitých záveroch zo svojho tamajšieho rokovania. V Bruseli upozornil na fakt,

že Slovensko stále nemá rovnakú úroveň priamych platieb v porovnaní s inými krajinami EÚ, pričom pravidlá platia pre všetkých rovnako. „Vidím, že moje vyjadrenie z nedele nebolo správne pochopené a vzbudilo v médiách emócie. Preto mi dovoľte, aby som ho uviedol na správnu mieru. Som presvedčený, a to je aj stanovisko ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, že v rámci prvého piliera musíme vyčleniť čo najvyššiu sumu na viazané platby, ktorých cieľ je zvýšiť potravinovú sebestačnosť SR, ako aj zamestnanosť na vidieku. Ide o citlivé sektory – napríklad ovocie,

zelenina, ovce, kozy, hovädzí dobytok. Takto som to jednoznačne prezentoval aj v Bruseli, kde som ako jediný minister požadoval vyčleniť na tento cieľ až dvadsaťpäť percent. To je oproti súčasnemu návrhu zvýšenie viac ako dvojnásobné,“ vyjadril sa J. Mičovský, ktorý sa zasadil aj za povinnosť zjednodušovať politiky a nezaťažovať poľnohospodárov zbytočnou administratívou.

■ NA ZELENÚ NÔTU

Šéf agrozoznamu vyjadril všeobecnú podporu ambicióznym, v úvode spomínaným environmentálnym cieľom EÚ a zelenej architektúre,

Zelené, úrodné aj obrobené by mali byť polia vo všetkých členských štátoch spoločenstva, ale Brusel má teraz iný sláger – zelenú energetiku...

ktorej pilierom má byť okrem iného aj zavedenie ekoschém. Zelená architektúra prispieje k zvýšeniu biodiverzity, fragmentácii monokultúr a výsadbe krajinných prvkov. Pri nastaveniach ekoschém požadoval o čo najväčšiu flexibilitu pre Slovensko tak, aby boli prostriedky využité v maximálnej možnej miere a nehrozilo by, že by sme prišli o finančné zdroje. „Rovnako som v Bruseli podporil sebestačnosť proteínových plodín. Pričom opäť ako jediný minister som sa vyjadril, aby to neboli plodiny GMO,“ povedal minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

Na okraj Rady sa minister stretol aj so svojim českým kolegom minist-

rom poľnohospodárstva Miroslavom Tomanom, s ktorým prediskutoval prioritné témy v rámci SPP. Toman požiadal o podporu ich požiadaviek týkajúcich sa prijatia mimoriadnych opatrení na riešenie problémov v sektore bravčového mäsa, zavedenia zákazu chovu v obohatených kľetkách harmonizovaným spôsobom v celej EÚ, a to v roku 2030, a podporu dobrovoľného označovania výživovej hodnoty na prednej strane balenia potravín. Minister Mičovský uvítal skúsenosti českej strany týkajúce sa boja proti africkému moru ošípaných, keďže Slovensko v súčasnosti čelí jeho šíreniu.

Zrážka s asteroidom mohla mať silu milióna bômb z Hirošimy Prežijeme šieste veľké vymieranie?

Jozef SLIACKY

Odborníci na históriu Zeme tvrdia, že život na nej neraz visel na vlásku. Hovorí o šiestich veľkých vymieriach rastlinných a živočíšnych druhov. Teraz sme svedkami šiesteho. Najstaršie známe veľké vymieranie nastalo asi pred štyristo päťdesiatimi miliónmi rokov v prvohorných epochách ordoviku a silúr. Vedci predpokladajú, že vtedy vyhynulo až osemdesiatpäť percent druhov organizmov. Príčinu vidia v globálnom ochladení, ktoré spôsobili gama lúče, čo k nám prileteli z hypernovy vzdialenej šesťtisíc svetelných rokov.

Zhruba o sedemdesiatpäť miliónov rokov neskôr, v devóne, sa pri mohutnej sopečnej činnosti dostalo do ovzdušia obrovské množstvo oxidu uhličitého a siričitého. Úbytok kyslíka spôsobil zánik asi troch štvrtín existujúcich tvorov.

■ V ZEMSKOM SKLENÍKU

Najväčšie vymieranie poznáme z konca prvohôr a zo začiatku druhohôr, z permu a triasu. Hypotézy o tom, čo sa udialo pred dvesto päťdesiatimi miliónmi rokov, sa rôznia. Najčastejšie sa ako príčina uvádza zrážka Zeme s asteroidom. V následnom „zemskom

skleníku“ stúpila teplota asi o šesť stupňov Celzia. Vyhynulo až deväťdesiatšesť percent morských a sedemdesiat percent suchozemských druhov.

Ani druhohory, známe ako doba plazov – dinosaurů, sa nevyhli kataklizmám. Pred dvesto miliónmi rokov, v triase a jure, božský kováč Héfaistos (rímsky Vulcanus) opäť rozžeravil svoje vyhne. Mohutný vulkanizmus zmenil povrch Zeme i ovzdušie a výrazne sa podpísal pod zmenu rastlinstva i živočíšstva. Uvoľnený priestor ovládli práve dinosauri, ktoré dominovali v jure. Ale, ako vieme, aj na týchto pravekých obrov došlo. Asi pred

šesťdesiatimi piatimi miliónmi rokov sa Zem opäť nevyhla komete alebo asteroidu. Tento „vesmírny božok“ mohol mať silu vraj až milióna bômb zrodených na Hirošimu a Nagasaki. Asi tri štvrtiny druhov odišli do večnosti. Medzi nimi aj dinosauri, ktoré nám do dnešných čias pripomínajú len krokodily a – čo laik ťažko uverí – vtáky. Práve vtáky a cicavce ovládli Zem po piatom veľkom vymieriach na konci druhohôr a na začiatku tretohôr.

■ POMSTA PRÍRODY?

A šieste vymieranie? To môžeme sledovať na vlastné oči. Tentoraz nie

je na príčine ani asteroid, ani vulkány, ani smrteľné žiarenie ďalekej hviezdy či galaxie, ale tou príčinou je tvor, ktorého veľký švédsky prírodovedec Carl Linné nazval dosť neprezeravo Homo sapiens. Určite Linného za to nemôžeme viniť, urobil tak v dobrom úmysle. Pred dvesto päťdesiatimi rokmi sotva mohol tušiť, kam dospeje enormné a završenie aj neuväznené úsilie samozvaného „pána tvorstva“.

■ ÚTOK VÍRUSOV

Aj keď nemožno zhodiť všetko zlo paušálne na človeka, predsa sa my ľudia predstavujeme nie ako tvorcovia, ale ako ovládajúci a exploatovatelia všetkého živého na Zemi. Homo sapiens je jediný druh, ktorý sa navzájom vraždí s neskutočným nadšením a nenávisťou. Možno vojny vnímať len ako boj o moc, o hmotné statky, o presadzovanie jediného „správneho“ názoru na usporiadanie sveta? Alebo je za tým prirodzená reakcia prírody či vyššej moci? Nie je náhodou aj útok neviditeľných vírusov súčasťou prirodzeného procesu?

■ MALI SME NAMÁLE...

A čo napríklad asi jeden a pol miliardy hovädzieho dobytku, viac ako miliarda oviec, kôz, ošípaných, okolo dvadsať miliárd kusov hydiny?

Mimochodom, vedci prišli aj s hypotézou, že človek mal vo svojich začiatkoch „namále“. Vraj bola doba, keď počet našich pra-pra-pra... predkov klesol len na päťtisíc. Ale príroda (a či vyššia moc?) bola milostivá, obdarila ich umom, zručnosťou, tvorivými schopnosťami, vylívali sa z rán a za tisícročia sa napriek všetkým pohromám rozmnožili pokračovatelia?

VŠIMLI SME SI

Tak ako v hodinovom strojčeku zapadajú ozubené kolieska jedno do druhého, tak zapadajú osudy ľudí do osudov mesta, najmä ak sú to osobnosti, ktoré ho svojím konaním výrazne poznačili aj preslávili.

Ľudia z koliesok času

Senický Dom kultúry so Záhoráckou stenou slávy

V čase, keď senický Galériu Jána Mudrocha viedol Dr. Štefan Zajíček a Umelecká beseda slovenská v nej pripravovala výstavný projekt Artéria aj na počesť tohto skvelého umelca, zaujala ma počas prechádzky mestom pri vstupe do tamajšieho Domu kultúry napohľad jednoduchá exteriérová inštalácia – Záhorácka stena slávy, na ktorej bolo vtedy osem mien. V stroji času akoby sa v tom momente rozkrútili mozgové závitky, v mysli sa rozhybali kolieska pamäti a vynesli z nej všetko spojené desaťročiami s vizitkami ľudí, ktorým Záhoráci hrdo venovali tento priestor v centre svojho hlavného mesta. S čarovnou Čarankou Máriou Kráľovičovou sa hocikedy objímame, aj keď dlhé večerné telefonáty s jej mužom Mirom Procházkom som si zavše „odtrpel“ rovnako ako „reči“ ich syna pri náhodných stretnutiach v galériách... Janku Kocianovú a jej medový hlas mám stále v duši od čias, keď dvakrát vyhrala bratislavskú Zlatú lýru, a odtiaľ sa z hlbok proscénia životných (malých i veľkých) javiskových foriem vynára aj pôvabná tvár Anky Ganamovej, keď sme u nej na senickom gombičkovom private vstupovali na javisko profesii a prvých interview pre noviny. Braxatorisova Marina mnohých z nás zvladla na prvé ľubostné verše rovnako ako slágre Gejzu Dusíka s textami Sládkovičových vnuka. „Koňáka“ Jara Brečku som ako smernársky reportér spovedal, keď v „myjavskom lúčnom paddocku“ nebolo nikoho len slávny Quirinus na paši a džokej, čo vyhral Velkú pardubickú. Piusovci – Pavol Stanislav aj Miro – a ich texty mi stále prechádzajú cez ruky, aby z nich boli nezabudnuteľné posolstvá ako góly a zlaté prihrávky hokejového majstra sveta Žiga Pálffyho. Ján Mudroch a jeho nostalgické kytičky mi učarovali a zrejme aj jeho priateľovi fotografovi Jánovi Náhlíkovi, ktorý vedno so spisovateľom Ivanom Horváthom tvorili senický bohémsky trojlistok... Náhlík pribudol do steny slávy minulý rok. Teraz je čas na desiateho slávneho Seničana!

Texta foto: Emil SEMANCO

Čarovné repliky v najväčšom mariánskom pútnickom mieste na Slovensku Ľutinský miniskanzel drevených kostolíkov

Súčasťou centra Baziliky Zosnutia Presvätej Bohorodičky v Ľutine (okres Sabinov), ktorá je najstaršou grékokatolíckou bazilikou minor na Slovensku, je miniskanzel drevených kostolíkov. Je na miestach spojených so zjaveniami svätého Mikuláša Divotvorcu, kde svätec daroval Zuzane Feketovej mariánsku ikonu, ktoré sa stalo najväčším mariánskym pútnickým miestom na Slovensku.

V Ľutine sú kópie drevených chrámov zmenšených v mierke 1 : 10. Pri každom je v štyroch jazykoch opísaná charakteristika objektu i miesto pôvodu. Dodnes sa na východnom Slovensku zachovalo vyše štyridsať drevených chrámov, ktorých vznik siaha väčšinou do 18. a 19. storočia. Každý z nich je originálny a výnimočný. Ich celosvetovú hodnotu potvrdzuje aj zaradenie ôsmich drevených chrámov do Zoznamu UNESCO. Unikátnou je najmä technológia ich výstavby, pretože ako stavebný materiál bolo použité výhradne drevo.

V jeseni 2011 sa začala v areáli baziliky prvá etapa výstavby miniskanzenu, počas ktorej vzniklo desať drevených replík z okolia Sniny. Druhá etapa výstavby odštartovala slávnostným otvorením a posviackou počas púte v auguste 2013. Predstavujú ju kópie desiatich drevených kostolíkov z okolia Bardejova.

Keď sme sa postavili pri grékokatolíckom drevenom Chráme Ochrany Presvätej Bohorodičky z Mikulášovej, dočítali sme sa, že bol postavený v roku 1730 a je

ČO INÍ NEPÍŠU

Ľutinská maketa dreveného chrámu z Mikulášovej, ktorého originál je umiestnený v skanzene v Bardejovských Kúpeľoch. V pozadí ďalšie repliky kostolíkov...

zaradený do zoznamu UNESCO (originál si môžete pozrieť v areáli Bardejovských Kúpeľov, kam bol prenesený v roku 1931). Projekt si kládol za cieľ, aby miniskanzel prezentoval na jednom mieste všetkých štyridsaťjeden drevených chrámov prešovského regiónu doplnených o niekoľko chrámov z poľského pohraničia. Prvú i druhú etapu miniskanzenu financovali z prostriedkov Európskej únie v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľská republika – Slovenská republika 2007 – 2013. Počas jeho trvania upravili areál miniskanzenu, vybudovali oplotenie, inštalovali informačné tabule i vydali propagačné materiály. Počas tretej etapy v rokoch 2015 a 2016, financovanej z Nórskeho finančného mechanizmu, pribudlo v areáli ďalších desať drevených chrámov z okolia Svidníka a Sniny a desať miniatúr drevených chrámov z Ukrajiny. Deväť chýbajúcich miniatúr z okolia Svidníka financovali organizácie slovenských krajanov a súkromných mecénov z USA.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Teraz nám chýba jasná reč

Ivan BROŽÍK

Pri spätnom pohľade na začiatok jari – vtedy to bolo jasné a zrozumiteľné. Vyhlásil sa mimoriadny stav, stav núdze, prijali a nariadili sa opatrenia. V obciach sa vyhlásili obecnými rozhlasmi, a to niekoľkokrát opakované, na dverách obchodov boli pokyny, čo sa má a čo sa nesmie. Teraz je situácia s protipandemickými opatreniami na Slovensku komplikovanejšia, ak nie priam zúfalá. Spravte si anketu medzi občanmi, kto z nich ešte vie, že platí (stále) nejaký mimoriadny stav, mimoriadna situácia? Áno, núdzový stav bol zrušený, mimoriadna situácia však nie. A pre dodržiavanie protipandemických opatrení je to veľmi dôležité minimálne vedieť.

Ako je to s tým najzákladnejším – nosením rúšok? Je to na prvý pohľad viac-menej na dobrovoľnosti. Možno aj na druhý

a tretí. Lenže v záplave hoaxov, lží a neinformovaných tvrdení je takáto „dobrovoľnosť“ každému z nás platná ako mŕtvemu tenisky na antuku. Kto, kde a kedy má nosiť rúška? Vraj – nájdete si to v nariadeniach hygienikov na webových stránkach Úradu verejného zdravotníctva SR a jeho regionálnych úradov. Lenže tam si fakt nenájdete nič konkrétne. A už vôbec nie jednoznačné. Položme si otázku, ako je to s nosením rúšok v obchodoch, na verejnosti... Vraj sa majú nosiť. Vraj. A potom je tu ešte úžasne naformulované nariadenie niekedy zo 14. septembra, že sa – parafrázovane – obnovuje povinnosť nosenia rúšok v interiéroch, v ktorých sa pohybuje verejnosť. Čo to znamená? Logicky sa to dá vysvetliť aj tak, že je to nám uložená povinnosť nosiť rúška všade

v uzavretých priestoroch, do ktorých má prístup verejnosť, okrem bytov a vlastných domov, lebo tam verejnosť prístup nemá. Teda aj v spoločných priestoroch bytových domov. Tak sa to zdá logicky. Ale možno očakávať plnenie naria-

KOMENTÁR

dení, ktoré sa iba zdajú tak nejaké také či onaké? Nemal by zas niekto predstúpiť pred verejnosť vo verejnoprávných médiách a dať na všeobecnú známosť: „Tak, vážení, od zajtra na základe nariadenia, vyhlášky, zákona takého a takého nariaďuje sa toto a toto týmto a týmto osobám v takých a onakých podmienkach?“

Za ostatné týždne sa vynoril otrasný počet takzvaných dvojmlógov, ktorí na základe svojich dojmov a často aj fantazmagórií

určujú formy a tempo protipandemických opatrení – najlepšie nijakých. Tých sú plné médiá. Minister zdravotníctva bol v čase napísania komentára v domácej karanténe. Ale na jeho ministerstve sa hádam okrem vrátnika nájde ešte niekto, kto by vedel jasne definovať zdravotnícke preventívne opatrenia. Na ministerstve spravodlivosti by sa hádam našiel niekto, kto by ich vedel vyargumentovať z pohľadu zákonosti. A na úrade vlády zas ktosi, kto by to v médiách prezentoval ako jasnú reč, nepripúšťajúcu mnohé výklady a výhrady. Lenže my namiesto toho počítame denne nakazených, medituje, či je to ešte málo, alebo už veľa, odhadujeme nejaké subjektívne hranice, pri ktorých to číslo má znamenať už veľa a potom strácame čas ďalšími diskusiami, či to číslo bolo vyrátané a stanovené korektne, alebo treba určiť nejaký iný meridián či čo. V konečnom dôsledku to znamená, že v obchodoch vidíte vysmiate jedincov bez rúšok alebo inde vidíte zas takých, čo ich síce majú, lebo čo ak pokuta, ale zavesené na jednom uchu či spustené na pol žrde pod nos. To, že sa u nás

ani po pol roku nebalia potraviny, ako napríklad pečivo, je priam výsmech. Od začiatku pandémie sa v celej Európe rožky balia a ponúkajú zákazníkom tak, aby sa ich nemohla dotknúť ruka. U nás sa v nich prehrabuje kdekto bez rukavíc. A personál predajne? Má predsa iné povinnosti, úlohy a starosti.

Na Slovensku nám naozaj a dlhodobo chýba jasná reč. Náznaky sú nanič. Takisto aj štátni úradníci, ktorí sa boja vlastnej zodpovednosti a radšej všetko sformulujú tak, aby to umožnilo aj desať výkladov – podľa potreby, času, a áno, i politických motívov. A tak je bežné, že napríklad predseda bytového spoločenstva je rozžurený dobiela len preto, že by mal zavesiť na dvere oznam o povinnosti nosiť rúška v dome. Pretože jeho politické presvedčenie je iné. Zdravý rozum stojí nad tým, ako laxne a povrchné sa my všetci, celá spoločnosť, staviame k prevencii proti následkom pandémie. Len preto, že chýba jasná reč. Len preto, že chýbajú pravidlá a normy, ktoré tie pravidlá podopierajú. Načo sú nám reči o nejakej spoločenskej zodpovednosti? No presne – iba na to ako tie cvičky mŕtvemu.

Národniari po svojom sneme

Roman MICHELKO

Po historicky najhoršom volebnom výsledku voliči SNS logicky očakávali od snemu SNS akési „poučenie z krízového vývoja“. Volá sa to aj sebareflexia, schopnosť otvorene pomenovať chyby, ktoré sa udiali, ako aj hľadanie ciest zo súčasnej politickej mizérie. Bohužiaľ, nič také sa nestalo. Snem iracionálne ignoroval realitu a opäť dal nový mandát svojmu predsedovi Andrejovi Dankovi, osobe, ktorá SNS doviedla mimo parlamentu.

Výsledok SNS vo voľbách 2020 bol pod očakávaniami, napriek tomu, že viaceré prieskumy signalizovali, že to so SNS môže skončiť všelijako. Logicky by sa delegáti mali pýtať, čo robila SNS zle. Ukázalo sa, že spoliehať sa na vďačnosť voličov, je veľmi naivné. Iste, SNS presadila viacero zásadných zákonov, ktoré boli v prospech živnostní-

kov či malých podnikateľov. Zrušila daňové licencie, zaviedla rekreačné poukazy, zabezpečila minimálne dôchodky, oslobodila trinásty a štrnásť plat od odvodov a podobne. V konečnom dôsledku to však nepomohlo. V politike totiž známy

POZNÁMKA

reklamný slogan o tom, že imidž je nanič, naozaj neplatí. Naopak, ukazuje sa, že imidž je všetko.

A práve toto Andrej Danko dlhodobo nezvládal. Ukázalo sa, že ako druhý najvyšší ústavný činiteľ osobnostne neustál svoje vystupovanie na verejnosti. Jeho zahľadenosť do seba sa veľmi skoro stala až smiešnou. Kauzy výložky a rigorózka spôsobili definitívnu stratu vážnosti. Čo je však z hľadiska straníckych štruktúr ešte dôležitejšie, Andrej

Danko zanedbával stranícku prácu, nerealizoval vnútrostranícku diskusiu, kolektívne rozhodovanie, veľakrát konal svojvoľne a o mnohých zásadných rozhodnutiach sa jeho spolustraníci dozvedali až ex post. Aj preto výsledok snemu na prvý pohľad prevkapi.

To, že mnoho ľudí v politike či všeobecne vo verejnom sektore nemá sebareflexiu, je, bohužiaľ, relatívne časté. Ak sa tak stane, nemusí to znamenať katastrofu, ak takúto osobu imunitný systém danej organizácie eliminuje. To sa však v prípade SNS nestalo. Je to veľmi smutné, pretože SNS je silná politická značka, ktorá v dejinách Slovenska všeličo znamenala. Iste, zmeniť stranu za daných okolností, keď stanovy extrémne centralizujú moc v rukách predsedu, je veľmi ťažké. Predseda priamo vymenúva

okresných predsedov a má zásadný vplyv na zloženie predsedníctva. Už táto samotná skutočnosť mu dáva obrovské tromfy do rúk. Logicky po volebnom debakli, okrem hľadania personálnych alternatív, mala byť na programe dňa aj demokratizácia stanov.

Okolností, prečo sa SNS nepodarilo prekonať túto krízu, je podstatne viac. Okrem iného je to dne už personálna vyprázdnenosť strany. Už spomínané supercentralistické stanovy viedli k tomu, že vo vnútri strany nevznikla skupinka relevantných „korunných princov“. Teda akýchsi personálnych a generačných záloh, ktoré by mohli pri striedaní generácií nastúpiť. Iste, aj to sa dalo prekonať akýmisi otvorenými straníckymi primárkami, do ktorých by boli vyzvané či oslovené osobnosti mimo straníckych štruktúr, a teda aj mimo straníckych frakcií a bojov, aby predniesli svoju víziu pre budúcnosť SNS.

Snem skončil, ako skončil. Delegáti ukázali, že si neuvedomujú, kde sa dnes strana nachádza, a je veľmi pravdepodobné, že jej perspektíva bude veľmi neradosť. Škoda. Takýto vývoj si najstaršia slovenská strana naozaj nezaslúži.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

Začítal som sa do knížky historika Vladimíra Segeša *Kriminalita a justícia v stredovekom Prešporku*. Autor nehovorí len o téme, ktorú predznačil v titule, ale približuje nám aj dejiny a podmienky života obyvateľov mesta v dobe, keď nemalo ani desaťtisíc obyvateľov, richtár bol sudcom a z času na čas prepukla vojna medzi mestom a hradom. Predstaví nám Bratislavu, ktorá pripomínala dedinu z minulosti. Po uliciach pobežovali zvieratá a na dvoroch chovali hydinu i dobytok. V meste bez kanalizácie museli preraziť hradby, aby výkaly z ulíc mohli vytečť von.

Súdy sa so zločincami nehrali. Zlodejov a násilníkov vešali. Lúpežných vrahov lámali v kolese, páchatelov mravnostných deliktov a zločincov z radov šľachty stínali, podpaľačov a falšovateľov upaľovali na hranici. Žene, ktorá sa zbavila plodu či pre peniaze naviedla vlastnú dcéru na prostitúciu, hrozilo upálenie alebo rozštvrtenie.

Popravy sa konali na verejnosti, aby mali odstrašujúci efekt. Vo svojej podstate to malo

aj iný význam. Účasť ľudu vyvolávala pocit kolektívneho súhlasu s trestom za spáchané zločiny. Pri velezrade hrozila strata hlavy a majetku. Úradné trestné činy, ako zneužitie zemepanských právomocí, nesplnenie sľubu či falošná prisaha, sa mohli trestať smrťou.

Zločiny podľa Vladimíra Segeša

Peter VALO

Mravnostné trestné činy boli považované za vážne. Pohľavný styk bol povolený iba medzi manželmi s cieľom splodiť potomka. Trestala sa napríklad necudnosť, za ktorú sa pokladal pohľavný styk slobodnej ženy alebo vdovy s mužom, prostitúcia, kupliarstvo, konkubinát, teda spolužitie nezosobášeného muža a ženy, incest, znásilnenie, sodomia, homosexualita, mnohoženstvo či cudzoložstvo. V Prešporskej

kódexe stálo: „Kto by znásilnil verejne známu pobeheľicu, ktorá by krikom protestovala proti páchanému násiliu a za predpokladu, že by to mohla dokázať náležitým svedectvom, takýto páchatel je podrobený hrdelnému rozsudku a priviazaný o chvost koňa, nech je povláčený a sťatý pod šibenicu.“

Nechýbali ani amnestie. Ľudovít II. Jagelovský zakázal bratislavskému richtárovi

potrestať v roku 1524 istú Barboru za cudzoložstvo tým, že jej udelil milosť. Čo ho k tomu viedlo, o tom sa nehovorí.

Šľachta mala svoje výsady. Pri posudzovaní jej trestných činov sa požadovala osobná zodpovednosť sudcov, o akej dnes ani nechytujeme. Ak by sud-

vyhrá, „žalobabe“ sa nestane nič. Páchatelov menších krádeží, deťom, ženám a nactiutrháčom hrozilo vyšľahanie palicou či korbáčom na pranie.

Máme tu príbeh richtára Ulricha Rauchenwartera, ktorý vo svoj prospech vyberal dane, vynášal protizákonné rozsudky, zneužíval úradnú moc, porušoval mestské práva, zastráňoval prisahajúcich, podporoval nekalé obchody, vymáhal dary od obchodníkov, zatajil listinu práv a slobôd, ktoré mestu udelil kráľ Žigmund. Protiprávne dal uväzniť a mučiť ľudí, ktorí sa nepozdávali jeho komplicom, a vymáhal od nich peniaze. Vyvolal nepokoje pri voľbe nového richtára. Jeho nástupca zistil, že mestskú pokladnicu okradol o trinásťtisíc zlatých. Napokon ho rozžurení mešťania dostali pred súd, ktorý sa konal v Trnave, lebo richtár mal od panovníka, ktorému požíčoval peniaze, ochranný glejt. Ako súd rozhodol, to sa nezachovalo. Možno aj nijako. Kontakty obžalovaného boli silnejšie ako spravodlivosť. Tak ako to býva zvykom aj dnes, keď jeden sedí v base, druhý si s rovnakým prečinom behá po slobode.

SEBAOBRAŇA

Už vyše pol roka sa učíme žiť často aj v improvizovaných podmienkach – pracujeme z domu, deti sa učia cez internet, čo najviac úradných a finančných záležitostí spravujeme tiež spoza počítača. A to je živná pôda pre nástup nových foriem podvodov. Treba si na ne dávať pozor a poznať typické modelové situácie. Niektoré z nich vám teraz predstavíme. Podvodníci vystupujú ako zástupcovia neexistujúcich spoločností poskytujúcich pôžičky a používajú autenticky vyzerajúce dokumenty, e-maily a webové lokality, aby budili dojem legitimitnosti.

Pandémia a podvody

Za poskytovanie pôžičiek vopred účtujú „poplatky“. Zákazníci zaplatia, no pôžičky sa nikdy nedočkajú. Podvodníci z vašej elektronickej pošty zrazu zmiznú a niekedy pravidelne menia názov svojho „podniku“, adresy a kontakty, aby sa vyhli vymáhaniu práva. Podvodníci tiež môžu zlákať obeť sľubmi o investiciách alebo dedičstve výmenou za poplatok. No vždy je to o tom istom: Obeť zaplatí peniaze niekomu neznámemu na neznámy účet s očakávaním, že dostane niečo s vyššou hodnotou, no nakoniec dostane menej alebo nič.

„Mystery shopping“ obľubujú zločinci, ktorí sa zameriavajú na webové lokality s ponukami práce. Postup podvodníkov je jednoduchý: Podvodníci odošlú obeť šek a povedia jej, aby použila prostriedky na „zhodnotenie“ služby peňažného prevodu spoločnosti Western Union. Obeť odošle peniaze, no neskôr zistí, že šek je falošný, no je jej povinnosťou vyplatiť sumu banke.

Pri podvodoch s nadmernou platbou podvodníci vystupujú v úlohe nákupcu a vyhľadávajú spotrebiteľov, ktorí predávajú službu alebo výrobok. „Nákupca“ odošle predajcovi legítimne vyzerajúci šek, zvyšajúc od dobre známej banky, na čiastku vyššiu, než bola dohodnutá čiastka. Kontaktujú predaju s vysvetlením tejto nadmernej platby a požiadajú ho, aby si nechal vyplatiť šek a nadmerné prostriedky odošlal späť. O niekoľko týždňov sa obeť dozvie, že šek je falošný, no je stále povinná zaplatiť banke vyplatené peniaze.

Tie sa väčšinou začínajú ponukou, ktorá je až príliš dobrá – napríklad práca z domu a zárobok tisícov dolárov za mesiac bez potrebných skúseností – a končia sa tým, že spotrebiteľ zostane bez práce aj peňazi. Zvyčajne sa takýto podvod uskutoční jedným z nasledujúcich spôsobov: Podvodníci vystupujú v pozícii nového „zamestnávateľa“ a pošlú obetiam šek na pokrytie predbežných výdavkov. Obete si nechajú vyplatiť šek, nakúpia potrebné pomôcky a odošlú zostávajúce prostriedky naspäť podvodníkovi. O niekoľko týždňov zistia, že šeky sú falošné a oni sú povinní vyplatiť celú čiastku. V druhom prípade podvodníci vystupujú ako „náboroví pracovníci“ a ponúkajú zaručené zamestnanie, prípadne ako „zamestnávateľa“, ktorí ponúkajú prácu pod podmienkou, že obeť vopred zaplatia za veci, ako sú úverové šeky alebo poplatky za žiadosť alebo náborový proces. Obete zaplatia, no ponuka práce sa nikdy nenaplní.

Ján ČERNÝ

Jana VALOVÁ: Matica je nezastupiteľná, neposielajme ju do 19. storočia

Ministerstvo sa musí s Maticou dohodnúť

Zhováral sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN, TASR

Súčasnú vedu Ministerstva kultúry SR vníma Maticu slovenskú ako nepotrebnú a zastaranú inštitúciu. Mieni jej prehodnotiť aktuálnu výšku účelovej štátnej dotácie. Viac o tomto probléme sme sa porozprávali s bývalou primátorkou mesta Humenné a súčasnou poslankyňou NR SR, členkou Výboru NR SR pre kultúru a médiá Janou VALOVOU.

• **Ste členka Výboru NR SR pre kultúru a médiá. Súčasnú vedu rezortu kultúry považuje Matica slovenskú za nezmyselnú inštitúciu. Aký máte na to názor?**

Určite zásadne odlišný ako ministerstvo. Pokusy poslať Maticu do 19. storočia s tým, že v súčasnosti už údajne nemá opodstatnenie, sa objavujú pravidelne od deväťdesiatych rokov v kruhoch, ktoré neprajú Slovensku. Matica je pre týchto ľudí nepohodlná odvtedy, ako otvorene podporovala vznik slovenskej štátnosti. Dnes pomáha rozvíjať slovenskú kultúru a národné povedomie a nestojí na strane síl, ktoré sa usilujú vytvárať multikultúrnú spoločnosť a potláčať tradičné hodnoty v našej spoločnosti. Tieto principiálne hodnoty Matice vidím ako dôvod útokov na ňu. Matica v nijakom prípade nie je „nezmyselnou“ inštitúciou. Naopak, v súčasnosti ju Slovensko potrebuje viac ako predtým. Bola by som rada, ak by sa jej kultúrny vplyv zväčšil. Matica vznikla v roku 1863 a verím, že keď prežila také dlhé obdobie, tak prežije aj túto vládu.

• **Jedným z cieľov ministerstva kultúry je prehodnotenie účelovej štátnej dotácie pre Maticu slovenskú. Ako to vnímate?**

Presne to zapadá do snáh, o ktorých hovorím. Je to macošský prístup štátu k vlastnej národnej inštitúcii, ktorý podľa mňa vo svete nemá obdobu. Nevie si predstaviť, že by takto konala britská, francúzska či maďarská vláda. Dotácia sa vždy dá upraviť, ale mala by mať vždy transparentné odôvodnenie. To očakávam od pani ministerky. Ak budú mať maticiári ešte menej peňazí, môže to úplne paralyzovať existenciu MS. Podľa mojich poznatkov je práveže inštitúcia finančne poddimenzovaná a na svoju plnohodnotnú činnosť by potrebovala zvýšiť podporu štátu, čo by ma potešilo. Z pozície členky parlamentného výboru pre kultúru sa budem usilovať,

Matica je veľmi potrebná pri udržiavaní a rozvíjaní národného povedomia, vštepovania národnej identity a tradičných hodnôt u mladých ľudí, myslí si poslankyňa Jana VALOVÁ.

Ministerka Natália MILANOVÁ patrí k najmladším členom vlády a jej pochopenie pre poslanie a činnosť najstaršej kultúrnej inštitúcie Slovákov je na bode diskutabilné

Poslankyňa J. VALOVÁ by najradšej opäť videla predstaviteľov rezortu kultúry a Matice slovenskej za rokovacím stolom, aby našli spoločnú reč pri pôsobení ustanovizne v budúcnosti.

aby vznikla dohoda medzi Maticou a ministerstvom.

• **Objavili sa aj názory označujúce maticnú vedu za duplicitnú. Súhlasíte s tým?**

Nesúhlasím, že vede by sa mala výlučne venovať Slovenská akadémia vied. Pôsobenie vedeckých odborov Matice určite zmysel má a doplnia činnosť SAV či už v rámci mapovania histórie, rozvíjania jazykovedy, pedagogiky, alebo politológie. Maticná veda a záujmová činnosť je obohacujúca a jej zatracovanie je len súčasť účelových atakov na túto inštitúciu. Činnosť MS je zmysluplná najmä

v obciach. VÚC často rušia osvetové strediská, ktoré mali za úlohu rozvíjať kultúru najmä na vidieku a Matica ich dokáže plnohodnotne nahrádzať.

• **Maticný týždenník Slovenské národné noviny podľa názoru súčasného vedenia rezortu kultúry vulgarizuje verejný diskurz. Aký je váš názor?**

Keby som si to myslela, určite by som vám neposkytla tento rozhovor... Je to, samozrejme, nezmysel. Slovenské národné noviny sú na pulze dňa, reflektujú aktuálne dianie v spoločnosti, kultúre a politike a ich súčasťou sú aj komentáre, čo nijakému mien-

kotvornému médiu nemožno vyčítať. To by sme mohli potom hovoriť o vulgarizácii verejného diskurzu v prípade každého relevantného média u nás. Myslím si, že Slovenské národné noviny majú serióznu úroveň a určite nesklzavajú k nejakému nárovnému extrému.

• **Ministerka Milanová nevyúčtila ani prípadnú úpravu zákona o Matici slovenskej. Je podľa vás v súčasnosti potrebné meniť úlohu a postavenie najstaršej národnej a kultúrnej ustanovizne Slovákov?**

Nebránim sa debate o hospodárnosti činnosti kultúrnych inštitúcií, ktorú deklaruje ministerstvo. Len sa mi zdá, že v prípade Matice nejde o úprimný záujem zlepšiť a zefektívniť jej fungovanie, ale skôr o eliminovanie jej činnosti. Rada by som sa však mylíla. Som presvedčená, že poslanie MS nie je potrebné nanovo definovať, je jasne stanovené a s tým súvisia aj jej úlohy a postavenie. Vždy je čo zlepšovať a som za kvalitnú diskusiu, ako zlepšiť činnosť Matice, siahaj však na základné princípy a zmysel jej pôsobenia nie je správne. Mala by zostať verejnoprávnou inštitúciou.

• **Výbor NR SR pre kultúru a médiá ešte v júni odsúhlasil poslanecký prieskum v Matici slovenskej. Ako sa na vec pozerajú vaši koalíční kolegovia?**

Áno, odsúhlasil, ale neurčil presný termín, čo je na škodu. Pôvodne deklarovali zámer zúčastniť sa na prieskume všetci koalíční aj opoziční poslanci výboru, dokonca aj samotná pani ministerka, napokon však nevyužili nijaký z možných termínov. Budem však naďalej trvať na jeho uskutočnení, prípadne pozveme na zasadnutie výboru vedenie Matice, aby prišlo predniesť svoje požiadavky, ak koalíční poslanci nie sú schopní nájsť si čas na účasť na prieskume.

• **Ako vy osobne vnímate Maticu slovenskú?**

Ako som už povedala, Matica slovenská je veľmi potrebná z hľadiska udržiavania a rozvíjania národného povedomia, vštepovania národnej identity a tradičných hodnôt u mladých ľudí, má svoje nezastupiteľné miesto pri vzdelávaní aj pri organizovaní kultúrnych a osvetových podujatí, a to najmä na vidieku. Poslaním Matice je tiež uchovávať kolektívne historické dedičstvo, ktoré budovali generácie Slovákov pred nami.

MEDZI NAMI

Erich Maria Remarque, jeden z prvých autorov tzv. Stratenej generácie, vo svojom románe Na západe nič nové vyslovil takúto myšlienku: „Sme opustení ako deti a skúsení ako starí ľudia, sme suroví a povrchní – myslím, že sme stratení.“ Každá vojnová alebo krízová doba vypustila do sveta ako následok civilizačnej choroby ľudstva a chaosu svoje stratené deti.

Dnešná dospievajúca miléniová generácia žije slobodnejšie ako za starých prednovembrových čias, ale akoby prestala vnímať realitu života, je intoxikovaná vidinou materializmu a konzumu, okradnutá o svoje detstvo, o medziľudské vzťahy, komunikuje cez mobilné siete, konzumuje internet a médiá, ktoré produkujú viac dezinformácie ako informácie.

Von z tejto nelichotivkej situácie v spoločnosti nepomáha výchova a školstvo, skôr naopak, pod rúškom reforiem sa ustavične experimentuje, búra všetko predoslé, podľa toho, ako sa striedajú vlády a „zodpovední ministri.“ Ivan Sekaj, vysokoškolský pedagóg na STU, charakterizoval v roku 2016 súčasnosť školstva na Slovensku slovami: „Keby sme dnes mali požiadavky na študentov na úrovni, aká bola pred dvadsiatimi pia-

timi rokmi, našu školu by ukončila hádam desatina dnešného počtu absolventov.“ Máme priveľa vysokých škôl, ale primárne absolventov schopných uspokojiť potreby praxe. Stredoškolskí študenti, ktorí talentom a snahou prerástli úroveň slovenského stredného školstva, odišli študovať do zahraničia do Čiech, Rakúska, Veľkej Británie a po absolvovaní štúdia sa mnohí už nevracajú domov.

Pandemická generácia

Ludovít ŠTEVKO

Slovenská miléniová generácia, teda adolescenti, ktorí sa narodili po roku 2000, sú na tom najhoršie, sú zasiahnutí nielen pseudoreformami školstva, ale aj krízou z pandémie a všeobecným strachom z Covidu-19. Aktuálny školský rok je stratený a výhľad na budúci rok neposkytuje veľa optimizmu. Minister školstva Branislav Gröhling váhal niekoľko týždňov, ako naložiť v čase pandémie so skúškami na stredné školy a s maturitami. Nemal k tomu na stole nijaké pokyny z Európskej komisie ani od hlavného hygienika

Slovenskej republiky, núž sa neodvážil konať samostatne. Keď Ján Mikas skúšky odporučil, bolo pre učiteľov i žiakov na prípravu maturit dosť neskoro. Svoje zlyhanie potvrdil pán minister rozhodnutím zrušiť riadne maturity a nariadiť, ako sa budú vypočítavať známky pre administratívne maturitné vysvedčenie. Kto by nesúhlasil so známku, mohol požiadať o normálnu ústnu maturitnú skúšku. Pri-

rarity, najmä ak si uvedomíme, že doteraz sa tak nestalo ani v čase vojny.

Pravdou je, že jedny zrušené maturity vzdelanostnú úroveň mladšej generácie neznižujú, ale vytvára sa precedens pre nasledujúce roky, lebo podľa predpovede nebude situácia s Covidom-19 iná ani v roku 2021. Otázka je, koľko rokov potrvá „premorenie“ obyvateľstva zmutovaným Covidom-19, 20, 21, atď...? Bez racionálnych systémových opatrení v školstve sa nevyrieši problém vzdelanosti miléniovej generácie, ktorá aj bez koronavírusu viditeľne zaostáva za rovesníkmi vo vyspelej Európe, ako to potvrdzujú prieskumy Eurostatu.

Nenahovárajme si, že chronický problém nášho základného a stredného školstva dovedie k uspokojivému výsledku otvorenie učebnicového trhu, nový spôsob známokovania, dlhodobejšie dištančné vzdelávanie alebo vzdelávanie detí v rodinách. Personálna núdza na ministerstve školstva vedy výskumu a športu nevyhladí vrásky na tvárach učiteľov a nedá odpoveď na zásadnú otázku čo robiť v školstve v núdzovom stave koronakrízy. Vyrastie nám nová stratená generácia ako vystrihnutá z románu Na západe nič nové? Ako po vojne? A píše o tom pravdu nejaký slovenský Hemingway alebo John Dos Passos?

Požiadavky Sofie zasahujú najcitlivejšie miesta identity Macedóncov Macedónsko ako trhací kalendár susedov?

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet

Macedónsko patrí medzi krajiny s neúspešnými príbehmi budovania štátnosti. Paradoxne, krajina má dnes menej suverenity než pri svojom štarte v roku 1991 a prehnané nebude ani tvrdenie, že v niektorých ohľadoch jej má dokonca menej než za éry niekdajšej Juhoslávie. Ústupky susedom v mene fatamorgány eurointegrácie vedú k dezintegrácii nielen štátu, ale aj za Juhoslávie dosiahnutej úrovne národnej emancipácie.

Macedónsko vystúpilo z dobroprajného juhoslovanského zázemia na arénu medzinárodnej politiky nepripravené. Po desaťročiach ochrannej ruky z Belehradu sa ocitlo zoči-voči neprajným susedom, ktorí mali s najmladším južnoslovanským národom nevyrovnané účty. Breme historické záťaže tak od začiatku komplikovalo cestu k plnohodnotnému uznaniu nového štátu na politickej mape Európy. Veľký posun nepriniesla ani vynútená zmena štátnej vlajky v roku 1995, ktorá však predznamenovala smer ďalšieho vývoja. Aj keď konzervatívne vlády VMRO – DPMNE odolávali vonkajším tlakom a udržiavali, koľko sa dalo, status quo, ich principiálny postoj sa prejavil v eurointegráciách a nakoniec doviedol k zmene vlády, a tým aj smerovania krajiny.

■ NOVÉ VÍZIE

Vláda Zorana Zaeva s podporou Západu prišla od roku 2017 s novou víziou riešenia sporných otázok so susedmi, ktorá mala urýchliť proces integrácie za každú cenu. Macedónsko sa tak vydalo na neistú cestu ústupkov. Krajina sa pretransformovala z národného štátu Macedóncov na štát s dvoma konštitutívnymi národmi a s albánčinou ako rovnocenným úradným jazykom na celom území štátu. Zmenila svoj oficiálny názov. Po vnútropolitických – albánskych a zahraničných – gréckych požiadavkách prišli logicky na rad so svojimi požiadavkami aj východní susedia – bratia Bulhari, ktorí dokonca pohrozili vetom prístupu

Macedónci postavili v Skopje autonómistovi Goce Delčevovi pamätník napriek tomu, že bol Bulhar, čo dnes východní susedia využívajú v politickej propagande.

vých rokovaní Macedónska do EÚ, ak sa ich požiadavky nespĺnia.

Nepomohla ani dohoda o vzájomnom priateľstve, ktorá sa zrodila zo Zaevej iniciatívy v auguste 2017. Dohodu macedónska opozícia kritizovala za asymetrickosť. Podľa mnohých je hrozba bulharského veta na macedónske eurointegrčné ambície jej priamy dôsledok. Zmluva totiž okrem záväzku, že sa Skopje vzdáva ochrany práv svojej menšiny v Bulharsku, ktorú Sofia neuznáva, obsahuje aj klauzulu

o zriadení medzishátnej komisie historikov zameranej na revíziu textov macedónskych učebníc. Poslaním komisie malo byť údajne zmierne nie vzájomného napätia zladením výkladu spoločnej histórie. V praxi sa ukázal pravý opak, dokonca s horkým nádychom obyčajného vydierania. To prišlo na rad po tom, čo sa práca komisie zaskla nad kľúčovou postavou a s ňou spojeným obdobím macedónskej identity, akou je Goce Delčev a revolučné hnutie, ktoré na prelome 19. a 20. storočia predznamenovalo v ozbrojenom boji proti tureckej nadvláde cestu macedónskeho národa k svojej štátnosti. Bulharské pretenzie triafajú na najcitlivejšie miesto. A tým je problematická historická identita Macedóncov. Podľa bulharského výkladu je totiž celé revolučné hnutie bojujúce za macedónsku vec bulharským hnutím. Bulhari neuznávajú ani macedónsky jazyk, ktorý považujú za bulharský, a vznik macedónskeho národa je údajne výsledkom rozhodnutia Kominterny a najmä Titovho komunistického režimu.

■ PROBLEMATICKÁ IDENTITA

Na pravú mieru treba uviesť, že Macedónci, mladý národ hľadajúci svoje korene v snahe dohnať svojich starších susedov, skutočne miestami poblúdili. Dokazovanie autochtonnosti cestou hľadania priamej kontinuity s antickými (gréckymi) Macedóncami je nezmyselné, podobne ako tvrdenie, že ríša bulharského cára Samuila, geograficky rozložená na území dnešnej Macedónie, je prvým

macedónskym štátom v dnešnom etnickom ponímaní. Na druhej strane však treba zdôrazniť, že nikto nemôže Macedóncom uprieť právo prihlásiť sa ku kultúrnemu dedičstvu éry Alexandra Macedónskeho, keďže ide o súčasť predhistórie ich územia. Taktiež im nemožno uprieť právo, aby sa hlásili aj k dedičstvu Samuila, ktorý predsa vládol na ich dnešnom území ich predkom, ktorí hoc sa vtedy necítili byť Macedóncami, sú na rozdiel od antických (gréckych) Macedóncov predsa priami etnickými predkami dnešného národa.

TITOV NÁROD?

Aj keď majú Bulhari pravdu, že Goce Delčev a jeho generační súptníci sa hlásili k bulharskej národnostnej príslušnosti, treba uvažovať Macedóncom argument, že Delčev a spol. bojovali za autonómiu Macedónie v rámci Tureckej ríše. V dochovaných textoch niet záznamov o tom, že by túto autonómiu plánovali pripojiť k Bulharsku. Macedónci majú legitímne právo vnímať separatistu Delčeva i celé hnutie aj za svoje (podobne ako Bulhari). Ich činnosť totiž posunula smerom k vývoju autonómneho od Bulharov. Vyslovenou nepravdou je zlomyseľnosť o vytvorení macedónskeho národa Titom. Titova politika umožnila jeho dokonštituovanie. Tento proces má však svoje korene v neskorej druhej polovici 19. storočia a umocňujúcim činiteľom na ceste k emancipácii boli okrem iného aj neprijateľné skúsenosti slovanskej populácie Macedónie s bulharskými okupáciami za prvej a druhej svetovej vojny.

Celý spor je svojím spôsobom kurióznym a v rámci Európy plnej historických sporov ojedinelý, keďže ide o pokus vydieraním (za prihladenia Bruselu) znehoť identitu susedného národa dotlačením ho k prevzatíu cudzej interpretácie dejín. V konečnom dôsledku je tento pokus neprijateľným zásahom do práva národa na sebaurčenie.

uskutočnila s nulovými clami a kvótami za podmienky dodržiavania pravidiel EÚ pre hospodársku súťaž, pracovné podmienky, dane, ako aj ochranu životného prostredia. Tieto pravidlá však britská vláda odmieta a navyše odmieta, aby sa sporové prípady riešili na Súdnom dvore EÚ. Ak sa Británia nedohodne na obojstranne výhodnej obchodnej spolupráci s EÚ, bude sa táto kooperácia riadiť obchodnými pravidlami Svetovej obchodnej organizácie WTO, a teda budú v obchodnom styku fungovať kvóty a clá.

■ MENIA DOHODU

Doterajšie rokovanie o budúcich obchodných vzťahoch medzi Londýnom a Bruselom narušili okrem koronavírusu aj nedávne vyhlásenia britského premiéra o jeho pláne porušiť vyrokovanú a podpísanú dohodu o brexite. Britská vláda vraj predpokladá, že pred termínom vypršania prechodného obdobia nebude spomínaná obchodná dohoda uzavretá, a preto predložila pre EÚ návrh zákona o vnútornom trhu, ktorý svojím obsahom porušuje brexitovú dohodu. Podľa tohto zákona by sa v obchodnom styku medzi Britániou a Severným Írskom nevyžadovali colné doklady a neuplatňovali by sa pravidlá EÚ týkajúce sa štátnej pomoci. Európski politici hovoria v tomto prípade o porušení medzinárodného práva na takej istej úrovni ako v prípade anektovania Krymu Ruskom či odmietnutia Číny dodržať svoj záväzok rešpektovať vládu v Hongkongu. Spojené kráľovstvo však trvá na stanovení vlastných pravidiel v záujme požadovanej hospodárskej a politickej nezávislosti.

NA OKRAJ

V návale negatívnych následkov koronakrízy, ktorá zanecháva po sebe tisíce obetí, nárast nezamestnanosti, pokles HDP a rozvrátené deficity verejných rozpočtov, sme pozabudli, že po skončení letných prázdnin nás čaká okrem schvaľovania oboch európskych rozpočtov aj vyriešenie budúcej hospodárskej dohody s Britániou. Prechodné brexitové obdobie je dohodnuté do konca tohto roka a podľa vyjadrenia britských vládných predstaviteľov sa vraj nebude predlžovať.

Nezabúdajme na brexit

Európskych lídrov totiž viac zaujíma, či európsky parlament a národné parlamenty všetkých členských krajín EÚ schvália bez vážnejších zásahov sedemročný rozpočet a fondovej generácie, keďže ide nielen o veľké peniaze s objemom viac ako 1,8 bilióna eura, ale aj o budúce politické smerovanie Únie k „užšej spolupráci“. Známe je stanovisko „šetriacej štvorky“, keď len za podmienky zníženia ich príspevkov do európskeho rozpočtu napokon súhlasila s nižšími nenávratnými grantovými peniazmi s objemom 390 miliárd eur, čo sa určite nepáči južným štátom Únie, ktoré „nenávratných peňazí“ chceli výrazne viac. Navyše sa bude od nich vyžadovať ich použitie len na zásadné štrukturálne zmeny v domácej ekonomike, a nie na splátky doteraz požíkaných peňazí, čo si v prípade Talianska nevieme predstaviť.

V tejto súvislosti však treba povedať, že v prípade členstva Británie v EÚ by k súhlasu k tvorbe fondu novej generácie v dohodnutej štruktúre úverových a grantových peňazí skôr nedošlo. A tak sa natíska otázka, či odchod Británie nie je v terajšej kríze pre EÚ skôr prínosom. Británia vždy vetovala akékoľvek náznaky budúcej užšej integrácie štátov Únie, a preto jej odchod môže pri riešení problémov spoločného trhu francúzsko-nemeckému spoločenstvu v konečnom dôsledku skôr pomôcť. Či budú náklady brexitu bez dohody s Britániou väčšie pre EÚ alebo pre Britániu, bude skôr závisieť od toho, či britská vláda bude viac dotovať britské firmy v konkurencii s európskymi spoločnosťami tam, kde ich firmy majú na svetových trhoch významné postavenie. Zatiaľ nedošlo k dohode pri uplatňovaní rovnakých pravidiel hry týkajúcej sa aj štátnej pomoci, pritom na dohodu ostávajú už len dva mesiace.

Ekonomika EÚ to podľa výsledkov za prvý polrok tohto roka bude potrebovať, keďže prepád HDP je takmer dvanásť percent a nikto nevie, čo s ekonomikou môže urobiť druhá fáza koronavírusu. Najhoršie sú na tom južné štáty eurozóny, z ktorých Španielsko hlási takmer päťinový pokles. Najväčšou slabinou spomínaných miliardových investícií však je, že peniaze na odsúhlasené projekty prídu z Európskej komisie až v druhej polovici budúceho roka a výnosy z nich na splatenie dlhu až po roku 2028. Splácanie spoločného dlhu bude garantované európskym rozpočtom, čo si však bude vyžadovať nielen jeho vyššie príjmy, ale aj investovanie do takých nových štrukturálnych projektov, ktoré prinesú vyššie výnosy, z ktorých sa dlhy budú splácať. V opačnom prípade sa európski daňovníci poplatníci zadlžia navždy.

Róbert HÖLCZ

Spojené kráľovstvo pevne obhajuje svoju politickú a hospodársku nezávislosť Obchodná dohoda sa rodí ťažšie ako brexitová

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Takmer po polstoročí a po štyroch rokoch od britského referenda prestali byť k 31. januáru 2020 Veľká Británia a Severné Írsko členskou krajinou EÚ a začalo platiť prechodné obdobie, ktorého koniec bol dohodnutý k 31. decembru 2020. K tomuto dátumu by malo byť jasné, za akých najmä obchodných podmienok bude fungovať spolupráca medzi Britániou a EÚ, pričom sa nevylučuje, že jej odchod bude aj bez dohody.

Počas prechodného obdobia prestáva byť po právnej a inštitucionálnej stránke Spojené kráľovstvo súčasťou Európskej únie, čo v praxi znamená, že sedemdesiattri dovtedajších britských poslancov sa už nezúčastňuje na rokovaníach v európskom parlamente a nemá personálne zastúpenie v nijakých európskych vrcholových inštitúciách. Britskú vlajku tiež zvesili spred inštitúcií EÚ. V obchodných vzťahoch však naďalej využíva pravidlá voľného pohybu pracovných síl, tovarov, služieb a kapitálu. S príspevkami do európskeho rozpočtu sa však naďalej počítalo, ako aj so zachovaním voľného pohybu slovenských občanov za prácou na Britských ostrovoch. Aká bude úroveň spolupráce od nového roka, majú dohodnúť vyjednávači, ktorými sú za EÚ Michel Barnier a za Britániu minister pre brexit David Davisom.

■ ÍRSKE OTÁZNIKY

O tom, že rokovanie o budúcej spolupráci nebude jednoduché, sa vopred vedelo, keďže európski politici si mysleli, že diktovaním tvrdých podmienok voči Británii zaženú podobné „chúťky“ u ostatných členov Únie. Ktovie, ako by sa vzťahy medzi terajšími členskými krajinami

Únie boli vyvíjali, ak by starý kontinent nepostihla koronavírusová plaga. Terajší britský premiér B. Johnson však opakovane európskym politikom odkázal, že jeho krajina nepočíta s predĺžením prechodného obdobia, ale ani nebude akceptovať európske pravidlá obchodovania týkajúce sa hospodárskej súťaže alebo sociálneho zabezpečenia, tiež subvencií či ochrannárskej politiky, a to ani v prípade, že by boli zavedené clá na britský export na európsky kontinent. Únia v rokovaníach trvá na dodržiavaní brexitovej dohody o podmienkach vystúpenia z EÚ, ktorej súčasťou bol aj osobitný protokol o írskej poistke. Táto hovorí o dodržiavaní rovnakých obchodných pravidiel v Severnom Írsku a v EÚ s Írskom, čím sa má predísť colným kontrolám na spoločnej írkej hranici. Británia chce túto medzinárodnú dohodu porušiť, čo sa popri európskych politikoch nepáči ani americkému Kongresu, ktorý by vraj odmietol súhlas s pripravovanou obchodnou dohodou medzi Britániou a USA.

■ NIČ KONKRÉTNE

Doterajšie rokovania o budúcich obchodných vzťahoch zatiaľ nepriinesli nijaké výsledky, pritom ich

konečná podoba musí byť uzavretá najneskôr do 15. októbra tohto roka, aby mohli byť odsúhlasené na samite najvyšších predstaviteľov EÚ. Zatiaľ nie je dohoda ani o podmienkach rybolovu v britských vodách, ktorý sa síce na HDP podieľa mizivým percentom, ale rybolov pokladajú Briti za symbol ich národnej suverenity. Únia totiž požaduje prítomnosť „úniových rybníkov“ v britských vodách za vopred dohodnutých podmienok objemu výlovu. A na tých sa zatiaľ nepodarilo dohodnúť.

Ešte väčším problémom je miera britskej štátnej pomoci britským firmám, ktorá znevýhodňuje konkurencieschopnosť európskych firiem. Pre EÚ by bola najlepšia taká obchodná dohoda, pri ktorej by sa vzájomná obchodná výmena

Monsignor Ján SOKOL: Ďakujeme Pánu Bohu za samostatnosť nášho národa

Ako národ máme a musíme držať spolu

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív SNN

Bývalý trnavský arcibiskup a prvý metropolita Slovenskej cirkevnej provincie Mons. Ján SOKOL sa stal pevnou súčasťou moderných slovenských dejín. Vďaka cielennej a špinavej mediálnej kampani tzv. mienkotvorných médií ho časť slovenskej verejnosti vníma veľmi negatívne. Pre Slovenské národné noviny poskytol exkluzívny rozhovor, v ktorom odhalí aj pozadie útokov na jeho osobu.

• **Ustanovením Slovenskej cirkevnej provincie 30. decembra 1977 pápežom Pavlom VI. Svätá stolica uznala južné hranice Slovenska. Ako ste vy osobne vnímali túto historickú udalosť?**

Veľmi pozitívne a s nadšením – nevediac, že sa raz stanem jej metropolitom. Každý jeden kresťanský národ túži po tom, aby mal na svojom území ustanovenú vlastnú cirkevnú provinciu. Naši južní susedia však neboli za. Našťastie, Pán Boh to zariadil tak, že sme ju dostali ako dar z neba. Pán biskup Pavol Hnilica, ktorý pôsobil v Ríme, sa osobne poznal s milánskym arcibiskupom kardinálom Giovannim Montinim, neskorším pápežom Pavlom VI. Často ho navštevoval a pri každom stretnutí mu rozprával o našom krásnom Slovensku a informoval ho i o tom, ako sa u nás napriek silnej ateizácii pestuje pravá kresťanská viera. Blízke osobné kontakty s ním udržiaval aj po tom, keď sa stal pápežom. V tom období najvyšším straníckym činiteľom a prezidentom ČSSR bol Slovák Gustáv Husák. Ako právnik si veľmi dobre uvedomoval, že ak nie sú stanovené pevné cirkevné hranice, nie sú garantované ani štátne. Jeho podpora bola v tomto smere pre nás veľmi významná. Po dlhých a náročných rokovaní na konci roka 1977 ustanovil pápež Pavol VI. pre slovenský národ po vyše tisíc rokoch vytúženú cirkevnú provinciu. Táto historická udalosť bola oslávená o pol roka neskôr 6. júla 1978 v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Trnave. V tom čase som pôsobil ako farár v neďalekej Seredi. Aj ja som sa chcel osobne zúčastniť na tejto slávnostnej liturgii, ale bolo mi povedané, aby som sa neobliekal. Všimol som si, že katedrála bola obsadená len do polovice. Nečudo. Vyhlásenie samostatnej Slovenskej cirkevnej provincie prebehlo v čase silnej ateizácie spoločnosti a komunistická strana spolu s Československou socialistickou republikou bola ešte v silnom područí Sovietskeho zväzu. Preto bolo v záujme vtedajších štátnych predstaviteľov nepútať na túto udalosť príliš veľkú pozornosť. Vyvrcholením slávnostnej liturgie bolo vyhlásenie pražského arcibiskupa kardinála Františka Tomáška, že Slováci dostávajú cirkevnú provinciu, ale zatiaľ bez personálneho obsadenia arcibiskupom metropolitom...

• **Vaša cesta k vymenovaniu za arcibiskupa metropolitu bola zložitá. Opisali by ste ju v krátkosti?**

Od ustanovenia cirkevnej provincie na Slovensku delegácia Svätej stolice pre socialistické krajiny v tejto veci s česko-slovenskou vládou nepretržite rokovala. Rokovania sa však vždy končili na mŕtvom bode. Všetko sa zmenilo, až keď na čelo Sovietskeho zväzu nastúpil Michail Gorbačov. Otec biskup Július Gábris niekoľko rokov pred svojou smrťou (v apríli 1981) bez štátneho súhlasu vymenoval Zbor konzultorov, ktorý podľa Kánonického práva po smrti biskupa volí dočasného administrátora diecézy. Jeho členom som bol aj ja. Pán biskup zomrel v piatok 13. novembra 1987. V ten istý deň prelát Mons. Ján Čížik poslal všetkým konzultorom telegram o jeho smrti a zároveň zvolal stretnutie konzultorov na ďalší deň – sobotu 14. novembra o 11. hodine, keď sme sa všetci stretli, aby sme zvolili dočasného administrátora pre Trnavskú arcidiecézu. Dôstojný pán Mikuláš Turányi, vtedy tajomník biskupského úradu, nám oznámil, že ráno prišli

na biskupský úrad z ministerstva kultúry a povedali, že môžeme voliť, ale musíme zvoliť takého, s ktorým štát nebude mať problémy. Nakoniec voľba padla na mňa. Po nej nastalo asi päťminútové ticho. Po krátkom mlčaní som povedal, že ak je to Božia vôľa, musím to prijať. Hlavný z konzultorov Mons. Elek Zórád mi povedal: „Veď koho vôľa to môže byť, keď nie Božia, zvolili sme vás bez ovplyvňovania, slobodne a tajným hlasovaním.“ A hneď mi dal aj prisahať položením ruky na Sväté písmo. Ešte v ten istý deň pápež Ján Pavol II. poslal telegram na moje meno, čím uznal moje zvolenie. Ale súdruhovia z ministerstva kultúry, napriek tomu, že nám dovolili voliť, oponovali: „S voľbou

Medzi veriacim ľudom bol J. SOKOL obľúbený. Vždy verejne prezentoval svoju úprimnú lásku k slovenskému národu. Sam svojou autoritou prispel aj k druhej demokratickej štátnosti.

nesúhlasíme!“ Nebol som pre nich po politickej stránke vhodný kandidát. Až v decembri toho istého roka po rokovaní česko-slovenskej delegácie na pôde Svätej stolice ministerstvo dalo súhlas na moje vymenovanie za dočasného administrátora arcidiecézy. Do úradu som bol uvedený 9. januára 1988. Vtedy už bolo cítiť politický odmäk. Rokovania medzi Vatikánom a štátom pokračovali. Vo februári toho istého roka prišla jeho delegácia, aby urobila prieskum medzi kňazmi, koho by chceli navrhnuť za biskupa pre Trnavskú arcidiecézu. Neviem, aký bol výsledok, všetko bolo tajné. V máji prišla delegácia znovu. Zavolali si ma na dvor arcibiskupského paláca a povedali mi, že Svätý Otec ma chce vymenovať za biskupa. Ak to neprijmete vy, ministerstvo pretláča dp. Milana Medeka alebo Jána Čížika. O dva dni nám poviete, ako ste sa rozhodli. Po dvojdnovom premýšľaní, viadiac, aká je situácia, som návrh akceptoval. Za nového trnavského biskupa som bol vysvätený 12. júna 1988 a o rok neskôr – 26. júla 1989, ma pápež Ján Pavol II. vymenoval za arcibiskupa a prvého metropolitu Slovenskej cirkevnej provincie. Po sv. Metodovi som bol prvý a zároveň posledný metropolita pre celé Slovensko, pretože v roku 1995 sa na Slovensku vytvorila druhá samostatná provincia so sídlom v Košiciach.

• **V čase komunistického režimu sa slovenský politický a náboženský exil stal hlavným reprezentantom slovenského národa v zahraničí. Aké boli vaše osobné kontakty s našimi krajanmi?**

Veľmi aktívne. Pán Boh to opäť zariadil tak, že som mal birmového syna, ktorý v tom čase pôsobil v Alžírsku ako vedúci slovenských robotníkov. Stávali vodojemy. Pozval ma, aby som za ním prišiel.

Po mojom príchode mi oznámil, že sa mi nemôže z pracovných dôvodov venovať a navrhol mi, aby som na jeho náklady išiel do Talianska, a podujal sa, že mi vybaví potrebné víza. A skutočne, za niekoľko hodín som mal v pase tranzitné vízum na päť dní cez Taliansko. Našťastie, mal som so sebou aj adresy svojich známych v Ríme, ktorí v čase hlbokého totalitárstva boli významnými predstaviteľmi slovenského exilu. Tu som sa stretol s tromi kňazmi – Antonom Baníkom, Michalom Lackom a Stanislavom Čikom. Dohodli sme sa, že na Slovensko budú posilať náboženskú literatúru, ktorú vydával Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme a slovenský kňaz, spolupracovník

Emeritný arcibiskup Ján SOKOL

V roku 1918 boli pre nás len dve možnosti. Buď ostaneme v područí Maďarov, ktorí by nás celkom iste pomaďarčili, alebo vytvoríme spoločný štát s Čechmi. Rozhodli sme sa pre druhú možnosť, lebo sme vedeli, že sa môžeme konečne po dlhom čase znovu slobodne nadýchnuť. Ale túžba po vlastnom štáte v slovenskom národe stále bola. Pán Boh to opäť zariadil tak, že už na konci komunistickej éry bolo každému jasné, že ako národ budeme bojovať o to, aby Slovensko bolo samostatným zvrchovaným štátom. My ako cirkevní predstavitelia sme podporovali tieto aktivity a modlili sa k Pánu Bohu, aby slovenskému národu požehnal vytúženú samostatnosť.

• **Vyvrcholením samourčovacieho práva bolo prijatie Deklarácie o zvrchovanosti SR, Ústavy SR a napokon ústavné rozdelenie česko-slovenskej federácie na dva samostatné štáty pražským Federálnym zhromaždením. KDH však bolo proti. Prekvapilo vás to?**

Keď som bol ako hosť v starej budove SNR počas vyhlásenia Zvrchovanosti SR, všimol som si, že podaktorí Maďari sa lepšie zachovali ako KDH. Približne tretina opustila rokovaciu sálu, ďalšia tretina sa zdržala hlasovania a posledná tretina bola proti. Keď sa postavil prvý poslanec za KDH Július Brocka a vyhlásil: „Som proti zvrchovanosti,“ za ním ďalší stranícki kolegovia, vzdychol som si: „Pane Bože, to azda nie je pravda.“ O nejaký čas po hlasovaní prišiel František Mikloško k môjmu pomocnému biskupovi Dominikovi Tóthovi, ktorý sa ho spýtal: „Čo ste to urobili?“ On na to: „My sme si mysleli, že o tri mesiace pôjdeme kolenácky do Prahy, aby nás prijali naspäť.“ Boli presvedčení, že Slováci nie sú schopní mať samostatný štát. To však nebola pravda. Tento postoj z ich strany bol veľmi nerozumný. Možnože boli viac naklonení k zachovaniu česko-slovenského štátu. Chýbalo im prirodzené národné povedomie a vlastenectvo.

• **Ako vnímate vyše štvrtstoročnú existenciu samostatnej Slovenskej republiky?**

Predovšetkým ďakujeme Pánu Bohu, že sme samostatní. Podobné problémy, aké máme dnes, majú aj Česi, Poliaci a ostatné národy Európy. Napriek tomu, že dnes je snaha všetko národné pošliapať, musíme ako národ držať spolu. V Biblii sa o konci sveta jasne píše, že zo všetkých národov Pán Boh zhromaždí ľud. Aj Svätý Otec Benedikt XVI. povedal, že ideme do Európskej únie ako slobodné národy.

Bohužiaľ, dnešným cieľom liberálnych politikov je tento pilier nadobro odstrániť.

• **Napriek demokratickému režimu mnohí liberáli neustále útočia na predstaviteľov Rímskokatolíckej cirkvi. Považujú ju za akýsi prežitok. Ako vnímate túto cieľnú sekularizáciu našej spoločnosti?**

Je smutné, že títo až extrémni liberáli jednoducho z nevedomosti, nepoznajúc pravú podstatu kresťanskej viery, na nás bezhlavo útočia. Väčšina z nich pochádza z ateistických rodín. Ich rodičia, ba dokonca už starí rodičia, boli presvedčení ateisti. Odmalička tak boli vychovávali k nenávisti voči všetkému národnému a kresťanskému. Každý rozumný človek dnes vidí, že súčasná veda stále viac dokazuje pravdivosť našej viery. Je preto veľká škoda, že sa tento agresívny liberalizmus dostáva do vedúcich funkcií nášho štátu. Nemôžete preto od jeho predstaviteľov nič iné čakať, keď počas ateizácie zanevrelí na pravé hodnoty, medzi ktoré v prvom rade patrí Pán Boh a viera v neho. Títo liberálni novinári sú v prvom rade nevedomí. V každom jednom útoku vidia senzáciu s cieľom zvýšiť čítanosť svojich článkov.

• **V čase odvolania vášho nástupcu sa spustila proti vašej osobe špinavá mediálna kampaň. Ako by ste zhodnotili krátke pôsobenie Róberta Bezáka na čele Trnavskej arcidiecézy?**

Nechcem hovoriť o ňom nič zlé. Ja si ho vážim a nemám ani nejaký odpor proti nemu. Problém bol, žiaľ, v jeho pomýlených názoroch...

• **V tomto roku si pripomíname sté výročie narodenia sv. Jána Pavla II. Aký bol jeho vzťah k slovenskému národu?**

Ja som ho spoznal, až keď bol zvolený za pápeža. Z mojej osobnej skúsenosti ho hodnotím veľmi pozitívne. Svoj pontifikát bral smrteľne vážne. Bol všestranne nadaný a vzdelaný. Vedel sa rozprávať aj s ateistami, ktorých veľakrát priviedol k pravej kresťanskej viere. Svätý Otec mal úprimný vzťah k Slovensku a Slovákovi. Ešte ako krakovský arcibiskup sa chodil do Tatier lyžovať. Vďaka tomu tu mal veľké kontakty.

• **Matica slovenskú vníma súčasné vedenie rezortu kultúry skôr veľmi negatívne. Má podľa vás táto naša najstaršia národná a kultúrna ustanovizeň stále svoje opodstatnenie?**

Áno. Na milión percent. Myslím si, že názor pani ministerky Milanovej o Matici slovenskej nie je tak úplne z jej hlavy. Za tým všetkým sú jej poradcovia. Všetko, čo dostane od nich na stôl, musí, či chce, alebo nechce, politicky pretláčať. Matica slovenská má naďalej svoje veľmi dôležité poslanie. V dnešnom globalizovanom svete povzbudzuje a podnecuje slovenský národ k tomu, aby nebol šovinistický ani nacionalistický, ale formuje Slovákov k prirodzenému vlastenectvu a patriotizmu.

• **V minulých dňoch (18. septembra) sa uskutočnila v Primaciálnom paláci v Bratislave prezentácia vašej dlho očakávanej knihy spomienok pod názvom Je čas mlčať a čas hovoriť. Čo vás viedlo k tomu, aby ste prehovorili?**

Predovšetkým láska k pravde, lebo mnohí boli zmätení a nepoznali skutočnú pravdu. Chcel som tiež prezradiť niečo zo svojho života od detských čias až po súčasnosť. Môžem úprimne povedať, že pre kňazstvo som žil telom i dušou. To podnecovalo v mojom srdci horlivosť a zápas pre spásu nesmrteľných duší, aby spoznali, že cesta kňazstva je naozaj cestou krásnou, ale niekedy aj trnistou a bolestnou, lebo je nasledovaním Pána Ježiša Krista.

O novej knihe sa dočítate aj na strane 7.

Akože investigatívne texty o Matici slovenskej sú reálnym zlyhaním novinárov – III. časť

Stavba na rovine vyfabrikovaných konštrukcií

Zuzana DVONČOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Súčasná politika ministerstva kultúry voči Matici slovenskej zrejme podnietila viaceré médiá, medzi nimi aj známy portál Aktuality.sk. Ten sa pýši nálepkou „investigatívny“, a tak sme čakali komentár na vysokej úrovni. Šéfredaktor Peter Bárty sa však pri téme o najstaršej národnej ustanovizni Slovákov dôslednou prácou pochváliť určite nemôže.

Z Rezolúcie Rady Európy č. 1003 o etike žurnalistiky z roka 1993 si buď urobil trhací kalendár, alebo ju len ignoruje. Inak by rešpektoval, že „investigatívna žurnalistika je limitovaná pravdivosťou a serióznosťou informácií a názorov“. A tiež to, že žurnalistikou nesmie „meniť pravdivosť a nestrannosť informácií“ ani „ich využívať pre účely médií v snahe vytvárať alebo ovplyvňovať verejnú mienku“. Bárty svojím komentárom poplietol čitateľov fámami a vlastnými názormi, ktoré im predstrel ako fakty. Áno, aj

POD POKRIEVKOU

to je v rozpore s citovanou rezolúciou. On ako novinár má povinnosť podávať informácie „pravdivo v prípade správ a čestne v prípade názorov“. Pretože vlastníkom práva na pravdivé a čestné informácie je občan.

■ CHIMÉRA O LUDÁCKOSTI

Niektorí novinári prioritne vidia v Matici takzvaných ľudákov. Patrí k nim aj šéfredaktor Aktualit.sk Peter Bárty. Svoje tvrdenie o existencii akéhosi organizovaného ľudáckeho krídla v MS však ničím nepodložil, a tak zostáva v rovine chiméry. Ak by aj teoreticky existovalo, bolo by v silnom konflikte so súčasným vedením ustanovizne. Predseda MS Marián Gešper organizuje matičné podujatia s protifašistickým kontextom, príkladom je spomienka na matičiarov padlých v boji proti nacizmu. V samotných Aktualitách v rozhovore s Michalom Kovačičom povedal, že jeho obľúbenou osobnosťou je Alexander Dubček. O vnútornom konflikte v ustanovizni nikto nezmienil nikakú informáciu. Ak patrí aspoň princíp aktuálnosti k základom žurnalistickej práce, Bárty sa ním v článku neriadil.

Od vyštudovaného publicistu a šéfredaktora portálu, ktorý si hovorí investigatívny, čitateľ čaká viac než len recykláciu starých mediálnych článkov, ktoré sú pre aktuálnu situáciu v MS neplatné. Bárty sa dokonca pohybuje v rovine rôzne štylizovaných konštrukcií a obvinení, čo je charakteristické

pre demagógiu. Tá je definovaná ako spôsob manipulovania verejnosťou, obľúbená je najmä v politike a prírodná pre nedemokratické režimy. Šéfredaktor aspoň správne označil svoj článok ako komentár, čo je publicistický žáner, v ktorom autor zaujíma vlastné stanovisko a názor. Či je čestný, čo vyžaduje rezolúcia Rady Európy, posúďte sami. Prinášame vám úryvky z jeho komentára pod názvom Ľudáci odovzdali Maticu extrémistom v portáli Aktuality.sk z 23. júna.

■ STOKRÁT OPAKOVANÁ LOŽ

Bárty si v úvode zašiflozofoval, vraj „Matica nechýbajú financie ani majetky, ale myšlienky a program“. Realitu si nevníma. Zo zverejnených dokumentov na matičnej webstránke sa dá zistiť, že MS má jasne definované idey, poslanie a program v zákone o MS, Stanovách MS a Programe MS, ktorý platí na dvojročné obdobie s výhľadom na päť rokov. A že Matica nechýbajú peniaze? Podfinancovanie štátom každý rok podkladá číslami a faktmi. Bárty sa však do finančných argumentov nepustil, bolo to len jeho entrée k pesničke o ľudáckom krídle. Ak by nejaké existovalo, určite by aj predstavitelia MS radi vedeli, kto ho má reprezentovať. Už veľakrát sa distancovali od extrémistických skupín či ostro odsúdili zneužívanie mena MS jednotlivcami v politickej kampani. Bárty však neponúkol ani jedno meno, namiesto toho zopakoval

refrén pesničky: „Matica totiž nie je len naša najstaršia vedecko-kultúrna inštitúcia, ale v ostatných vyše dvoch desaťročiach aj podporovateľka xenofóbov, šovinistov, nacionalistov, extrémistov aj neofašistov.“ Rozumieme, že rozsah komentára nedovoľuje rozšíriť text o dôkazový spis, ale vedenie ustanovizne by určite ocenilo aspoň štipku detailov. Zodpovednosť za smerovanie Maticy prebralo po matičných voľbách v novembri 2017 a podporu akéhokoľvek extrémizmu si do portfólia nedalo.

■ ŠTÍT PRE MINISTERKU

Hlava investigatívco v prešla rýchlo k veci: „Prečo by sme mali zo štátneho rozpočtu financovať organizáciu, ktorá podporuje antidemokratické hnutia popierajúce základné ľudské práva a slobody?“ Ako sa hovorí, a sme doma. Táto, akože rečnícka otázka sa nedá inak označiť len ako manipulácia verejnej mienky s cieľom politicky poškodiť Maticu slovenskú. Novinár absolútne nepredložil nijaký dôkaz, ktorý by usvedčil súčasnú MS z podpory hnutí popierajúcich základné ľudské práva a slobody. Pomohol si len súkromným videom bývalého predsedu MS Mariána Tkáča: „Stále užšie prepojenia ľudáckeho krídla Maticy s Kotlebovou stranou pokračovali zverejnením videa z dielne Maticy, ktoré zľahčovalo zodpovednosť Slovenského štátu s vojnovými zločinmi a vyvražďovaním civilného obyvateľstva počas II. svetovej vojny.“ Sku-

točnosť? Video o Slovenskom štáte nebolo vytvorené na pôde ustanovizne. Vedecké pracoviská a odbory MS sa už v tom čase vyjadrili, že sa na tvorbe videa nepodieľali, ani ho nedostali na odbornú kontrolu. Súčasný predseda MS práve v Aktualitách povedal, že sa s jeho obsahom nestotožňuje, a zároveň si pripomína pamiatku matičiarov padlých v boji proti nacizmu. Bárty nič z toho nevzal do úvahy.

V komentári je jedna zaujímavá časť, ktorá ukazuje na ministerku kultúry. Vyzerá to ako parafráza jej slov: „Ministerka kultúry Natália Milanová sa preto správne pýta, či má Matica s takýmto pozadím ešte vôbec nejaký zmysel, a odkazuje, že ak chce peniaze zo štátneho rozpočtu, tak by sa jej predstavitelia mali správať ako súčasť demokratickej spoločnosti. A nie ako niekto, kto ju chce zničiť.“ Bárty ale neuviedol žiadnu citáciu ministerky kultúry o tom, aby sa „predstavitelia MS správali ako súčasť demokratickej spoločnosti, a nie niekto, kto ju chce zničiť“. Pokiaľ ide o parafrázu, nám sa nepodarilo nájsť ani podobný citát vo vyjadreniach ministerky či rezortu kultúry smerom k Matici slovenskej. Ak sa v takomto zmysle vyjadrila len pre Aktuality.sk, je to vážne vyjadrenie a je nevyhnutné uviesť citáciu. V opačnom prípade ide o Bártyho vykonštruovanú parafrázu, ktorá reálne poškodzuje meno Maticy slovenskej na verejnosti.

■ NAJNOVŠIE UŽ RUSOFILI

Prekvapenie na záver. Netrvalo dlho a už 21. septembra priniesli Aktuality.sk iný článok s bombastickým názvom Disinfo Report: Ako Kremel uniesol Maticu slovenskú. Vraj „kremelská propaganda prakticky uniesla niektoré významné slovenské kultúrne inštitúcie“. Len tri mesiace potrebovali takzvani investigatívci na to, aby sa z chiméry ľudáckeho krídla stala chiméra kremelskej propagandy. Absurdnosť týchto článkov už naznačuje príliš veľkú predstavivosť autorov. V zdravotníckej terminológii im odporúčame našťudovať si pojmy paranoja a schizofrénia. Bohužiaľ, inak sa tieto nezmysly opísať ani nedajú.

BESEDNICA

Pôvodne mal byť na tomto mieste iný článok. Mal byť o tom, ako sa štát začína trochu inak správať voči rezortom športu a kultúry. Keď som článok, ale aj iné aktuálne príspevky poslal do výroby, začali sa diať veci. Môj počítač doslova na ploche, teda na obrazovke začal zobrazovať cudzie články, najmä však z denníka, ktorý tu je synonymom bulváru.

Útoky hekerov na počítače

Snažil som sa teda počítač reštartovať. Doslova mi vybuchol pred očami. Obrazovka sa zmenila na pomaly sa rozpadajúce ľadové kryhy! Chcel som situáciu riešiť cez svojich známych, ktorí sa venujú IT systémom. Cez telefón. Ten mám však previazaný cez PC systém. Takže som sa nedovolal ani do neba. Nepíšem články, ktoré na kohokolvek útočia či už za jeho svetonázor, politickú alebo inú orientáciu. Snažím sa pracovať s faktmi a byť vecný. Nenakupujem cez e-bay systémy, pláťím radšej šekmi na pošte alebo v obchodoch v hotovosti. Bežnú počítačovú bezpečnosť považujem za svoju povinnosť. Pre mňa je počítač pracovným nástrojom. Preto som sa teda stal terčom útoku?

Je to o názorových rozporoch? Lebo som ten, kto tu už pred vyše tridsiatimi rokmi hovoril a písal otvorene o práve Slovákov mať vlastný štát? Lebo maďaróni mi nemôžu zabudnúť, že celý svoj pracovný život upozorňujem na ich rozkladné snahy? Lebo milujem Slovensko, ale aj ľudí, ktorí tu žijú? Na rozdiel od tých, čo milujú Slovensko, len nenávidia Slovákov? Ja som nikdy nikomu nebol ochotný nabúrať počítačový systém, hoci boli rôzne možnosti. Kto by sa nezasmial nad hlúposťou, keď Národný bezpečnostný úrad mal svojho času vstupný kód 1234? Bol som etický. Aj budem. No nikdy som nebol a ani nebudem heker (hacker). Či už etický, alebo ten, čo pácha počítačovú kriminalitu! Nikomu sa nemá nikto nabúrať do počítača, do súkromnej sféry, do bankového účtu, do spálne či kuchyne... Ja som prišiel nielen o počítač, ale aj, samozrejme, o všetky dáta v ňom. Tak mi treba! Išiel som si kúpiť nový, lebo čo už iné som mohol robiť... Moja osobná počítačová bezpečnosť bola rozbitá na franforce, hoci som si pocitvo platil PC security system, hádajte cez ktorú firmu?!

Som presvedčený, že tento útok nebol posledný. Mám nový počítač. Opäť bude predmetom atakov chrapúnov, čo s etikou nemajú nič spoločné. Opäť budem platiť za ochranu a opäť budem čakať, či si môžem ako profesionálny novinár, ale aj občan štátu dovoliť vyjadrovať verejne svoje názory. Ak sa ukáže že nie, prejdem do ilegality a svoje vety budem asi musieť vytesávať do kameňa. Len sa to musím na staré kolená ešte naučiť. Hľadám sponzora, čo by mi zaplatil učňovku. Mimochodom, keď príde lockdown – vypnutie ekonomiky, asi príde aj blackdown – vypnutie elektriny. Potom ostane len to, čo je na papieri, prípadne vytesané do kameňa... Ale písať a čítať budeme, kým nám sily budú stačiť!

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Arcibiskup Ján Sokol: Musel som zjaviť skutočnú pravdu

Vyšla kniha spomienok Je čas mlčať a čas hovoriť

Text a foto: Matej MINDÁR

V Zrkadlovej sieni Primaciálneho paláca v Bratislave sa 18. septembra 2020 uskutočnila prezentácia dlhoočakávanej knihy Je čas mlčať a čas hovoriť, pozostávajúcej z rozhovorov slovenského matičného historika Petra Sokoloviča s emeritným arcibiskupom Trnavskej arcidiecézy a prvým slovenským metropolitom Jánom Sokolom. Hlavným moderátorom bol rímskokatolícky kňaz, prekladateľ a spisovateľ Mons. Marián Gavenda.

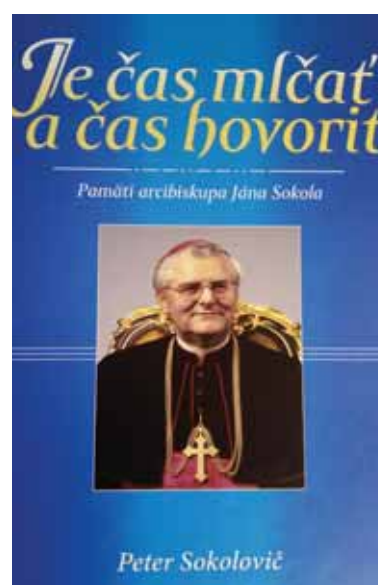
Hlavný autor matičný historik Peter Sokolovič vyjadril obrovskú česť, že sa mohol aktívne zúčastniť na príprave tejto publikácie. „Hoci na obálke je spomenuté moje meno, je dôležité povedať, že nie je to len moja práca. V skutočnosti je to dielo viacerých ľudí, ktorí nám najmä pri finalizácii tejto publikácie veľmi pomáhali. Všetkým patrí obrovská vďaka! Poďakoval sa tiež svojej manželke za niekoľkoročnú veľkú trpezlivosť. „Na začiatku sme uvažovali, ako túto publikáciu vôbec poňať, pretože v období, keď som sa s pánom arcibiskupom stretával, tak ešte boli živé mnohé témy, ktoré poznačili Cirkev aj spoločnosť pred niekoľkými rokmi. Jednak je to záležitosť, ktorá sa udiala po nástupe jeho nástupcu do funkcie arcibiskupa, ale aj mnohé ďalšie záležitosti, ktorým sme sa chceli venovať. Som rád, že sme sa v knižke nevenovali

len týmto veciam, ale postupne. Ako sme sa stretávali, tak sa kryštalizovala táto publikácia do tej podoby, že sme sa začali rozprávať aj o jeho detstve, o jeho štúdiách, o tom, ako pôsobil v Cirkvi v päťdesiatych rokoch a aj neskôr v rokoch sedemdesiatych a osemdesiatych. Myslím si, že práve preto je táto publikácia veľmi hodnotná.

AKTUÁLNE

Emeritný arcibiskup Ján Sokol vo svojom prihovore poďakoval Pánu Bohu, že mu dal vnuknutie zjaviť skutočnú pravdu. Vyjadril tiež veľké poďakovanie všetkým tým, ktorí v čase silnej mediálnej antikampane stáli po jeho boku. Doktor Jozef Rydlo spoločne s rímskokatolíckym kňazom Jánom Košíarom vyzdvihli jeho veľký prínos pre slovenský národ. Ján Čar-

nogurský ďalej pripomenul nepodložené obvinenia proti jeho osobe, že údajne spreneveril peniaze arcidiecézy, ktoré mal následne previesť na agenta ŠTB. „Agent liberálneho establišmentu Štefan Hríb hneď túto lož uverejnil na titulnej časopisu financovaného oligarchami. Bolo vašou povinnosťou brániť sa na súde, pretože lož používali na útoky na Katolícku cirkev všeobecne. Tento mesiac bol polstoročím, ako som vstúpil do advokácie a s touto skúsenosťou môžem povedať, že išlo o právne a skutkovo jednoduchý spor. Súd mohol rozhodnúť po dvoch, troch pojednávaniach. Trvalo však jedenásť rokov kým sa spor končí vašim víťazstvom. Aj to ste radšej upustili od finančnej náhrady, ktorú ste aj tak sľúbili na dobročinné ciele. Inak by spor trval ďalšie roky. Časopis však musí uverejniť, že napísal lož a ospravedlniť sa vám.

Vyhlásenie slovenskej autonómie bolo významnou udalosťou našich dejín

Medzník na ceste k národnej svojbytnosti

Peter SOKOLOVIČ – Foto: archív autora

Vyhlásenie autonómie Slovenska 6. októbra 1938 bolo nesporne jedným z najdôležitejších okamihov novodobých slovenských dejín. Završilo sa ním dlhoročné úsilie slovenských politických predstaviteľov o rovnoprávne postavenie voči českému národu, ktoré síce bolo už v začiatkoch Československa deklarované vo viacerých programových dokumentoch, jeho praktické naplnenie však dlhé roky narážalo na pražský centralizmus a neochotu českých politikov o riešenie pre Slovákov páličivého problému vlastnej sebarealizácie, poprípade na vyslovenú nevoľu vládnej moci, hraničiacu často s neuznaním národnej svojbytnosti Slovákov.

Aj preto je i dnes dôležité pripomínať si žilinské udalosti pred vyše osemdesiatimi rokmi, keďže sa stali základom slovenskej štátnosti, aj keď, bohužiaľ, nadobudnutej v zložitom období v predvečer druhej svetovej vojny.

■ AUTONOMISTICKÝ ZÁPAS

V úsilí očierniť slovenské autonomistické snahy poukazujú niektorí autori najmä na to, že vrcholili v období expanzie nacistického Nemecka. Aktivity Slovákov a najmä Hlinkovej slovenskej ľudovej strany ako ich najsilnejšieho politického zástupcu v snahách o autonómnejšie postavenie však nemali začiatok koncom tridsiatych rokov, ale boli prítomné prakticky od vzniku ČSR. Snahy o isté formy autonómneho zriadenia sú dokonca známe už z obdobia Uhorska, predsa len, po vzniku Československa a aj vzhľadom na neochotu politických partnerov spoza rieky Moravy sa autonomistický boj, ktorý vyústil v roku 1938, zamerail na dosiahnutie svojprávnosti v rámci spoločného štátu. Je preto mylné tvrdiť, že k autonómii sa Slováci dopracovali takmer výlučne preto, že sa na jeseň 1938 ocitol spoločný štát v ohrození. Že projekty autonómie neboli dovtedy úspešné, je skôr vizitkou pražského centralizmu a vrhať tieň na Slovákov ako separatistov, ktorí sa len zviezli na vlnu nacistického plánu na rozbitie Československa, sa zdá byť aj v tejto súvislosti neadekvátne, o to viac, že cieľom oficiálnej štátnej politiky ČSR bolo vytvorenie politického a neskôr azda aj etnického „československého“ národa. O tom, že to tak mohlo byť, netreba dnes už pochybovať. V tomto kontexte treba vnímať aj snahy ľudovej strany a jej programy a návrhy autonómie ako úsilie o uchovanie práv Slovákov na samosprávne spravovanie vlastného územia.

O tom, že tieto snahy neboli len záležitosťou konca tridsiatych rokov, svedčí aj to, že s prvým návrhom na autonómiu Slovenska prišiel Ferdiš Juriga dokonca len dva týždne po vzniku Československa. Aj keď sa neujal, stal sa prvým kameňom v mozaíke, ktorú skladala v tomto období v prevažnej miere politická reprezentácia ľudovej strany. Tá bola nespokojná s vývojom slovensko-českých pomerov prakticky už krátko po vzniku ČSR. Už v tomto čase bolo totiž jasné, že českí politickí predstavitelia aj s podporou slovenských centralistov nie sú ochotní pristúpiť na požiadavky samosprávnejšieho postavenia Slovákov. Andrej Hlinka preto už koncom augusta 1919 vo svojom známom otvorenom liste predsedovi československej vlády Tusarovi písal, že spôsobom, akým vládnu, „sa môže riadiť Kongo, Alasko alebo India, ale slobodné Slovensko nikdy“. Na podporu svojich myšlienok dokonca neváhal vycestovať do Paríža na mierovú konferenciu so žiadosťou o zaručenie slovenskej samosprávy. Aj keď bola jeho požiadavka nanajvýš legitímna, jeho cesta nepriniesla hmatateľný úspech, a dokonca sa pre ňu nevyhol väzeniu. Nastolila však problém, ktorý centrálna vláda nemohla len tak obísť.

■ SLOVENSKÁ KRAJINA

Keďže ústava z roku 1920 neprišla v otázke postavenia Slovenska výraznejší pokrok, rozhodla sa ľudová strana o legislatívne riešenie slovenskej otázky. V priebehu roka 1921 tak boli vypracované viaceré návrhy predstaviteľov strany na autonómiu. Z nich sa základom na podanie návrhu auto-

Autonómiu Slovenska vyhlásili vtedajšie politické špičky z balkóna Národného domu v Žiline. Co tomuto aktu predchádzalo?

Transparent z alegorického sprievodu Hlinkovej gardy hlása, že budúcnosť Slovákov zaručuje aj priateľstvo s Nemeckou ríšou.

nómie priamo na pôde parlamentu stal návrh Ľudovíta Labaya, spoločný zákonodarný orgán sa ním však vôbec nezaoberal. Napriek tomu však práve legitímny zápas za samosprávnejšie postavenie Slovákov, idúc ruka v ruke s neochotou centralistických strán riešiť problémy samosprávy Slovenska, dopomohol ľudovej strane k rastu členskej základne, a tým aj k čiastočným politickým úspechom.

Jedným z nich bol aj volebný výsledok v parlamentných voľbách v roku 1925, v ktorých získala strana 34,3 percenta hlasu slovenských voličov. Bol to zjavný úspech, ktorý bol začiatočkom roka 1927 zavŕšený jej vstupom do vlády. Aj keď onedlho strana po známej Tukovej afére vládu opustila, počas jej pôsobenia v nej prišlo k transformácii župného zriadenia na krajinské zriadenie. Hoci to ešte nebola autonómia, ako ju poznáme z roka 1938, predsa len mala črty samosprávnejšieho postavenia. Slovenská krajina mala dokonca vlastného krajinského prezidenta, krajinské zastupiteľstvo a aký-taký rozpočet, aj keď o väčšine rozhodnutí i finančných náležitostí sa naďalej rozhodovalo v Prahe.

■ PRIBINOVE SLÁVNOSTI

Vznikom Slovenskej krajiny však zostali viaceré problémy otvorené, na základe čoho ľudová strana začiatkom tridsiatych rokov opäť zintenzívnila politický boj. Ten vychádzal z viacerých faktorov. Mali tak národnostný, ako aj ekonomický či konfesionálny základ. Na šírenie autonomistických myšlienok na prelome dvadsiatych a tridsiatych rokov mala nezanedbateľný vplyv najmä idea jednotného československého národa deklarovaná v ústave

z roka 1920, a to nielen v politickom, ale i etnickom zmysle. Netreba tiež zabúdať na frustráciu Slovákov z hospodárskych pomerov, nahrávajúcich takisto centralistickým snahám pražskej vlády, ktoré vonkoncom neprispievali na upokojenie pomerov v spoločnom štáte.

Neprekonateľnou sa zdala byť tiež konfesionálna otázka, v ktorej proti kresťanskému Slovensku stáli podľa mnohých Slovákov ateistické Čechy so svojím predvojom v podobe českej inteligencie. Spolu so situáciou profilujúcou sa na trhu práce, ktorá na lukratívne miesta štátneho aparátu obsadzovala v súlade s politikou vlády ešte aj v tridsiatych rokoch zväčša českých občanov, sa čoraz viac ozývali aj snahy o autonómnejšie postavenie Slovenska. Ich praktickým výsledkom boli napríklad nitrianske Pribinove slávnosti v roku 1933, ktoré poukázali na čoraz väčšiu podporu autonomistických myšlienok v národe. Bohužiaľ, roky zintenzívnenia snáh HSLS o autonómiu, súvisiace akiste aj s príchodom mladej generácie, sú aj rokmi vzrastu nacistického Nemecka, ktoré do tohto nesporne legitímneho procesu zasiahlo. Dehonestovať však úsilie celej jednej generácie národovcov len poukázaním na zložitú obdobie by iste nebolo namieste. Samotná autonómia totiž bola do značnej miery výsledkom rokovaní, ktoré prebiehali už dávnejšie pred Mnichovom. Rok 1938 a akcelerácia udalostí pod vplyvom nacistického Nemecka, ktoré si robilo chůtky na rozsiahle časti českého pohraničia, síce tento proces urýchlili, aj bez zásahu v Mnichove – navyše posvätenom „demokratickými“ mocnosťami – by však politici ľudovej strany na svojom

snažení nemali dôvod niečo meniť. Rokovania prezidenta Beneša a predsedu vlády Hodžu s predstaviteľmi ľudovej strany o možnom vstupe do vlády a o riešení slovenskej otázky sa začali už v júni 1938. Napriek tomu sa však štátna moc naďalej bránila vyhovieť oprávneným slovenským požiadavkám, ktoré naoko schválila malými ústupkami ľudovej strane bez prísľubu autonómie, a to všetko v čase, keď ešte začiatkom septembra súhlasila s tzv. karlovarskými požiadavkami Nemcov, ktoré de facto znamenali stratu kontroly nad rozsiahlymi územiami českého pohraničia. Za napätej situácie koncom septembra a začiatkom októbra tak definitívne dozrela myšlienka vytvorenia nového a mocenskú situáciu odrážajúceho vzťahu slovenského národa k národu českému.

■ ZÁSADNÝ ZLOM

Ako sme napísali v úvode, tento program strany nebol nový a iste by ho realizovala aj bez ohľadu na aktivity Nemecka. Matúš Černák dokonca v tejto súvislosti apeloval 26. septembra na Beneša, aby sa čím najskôr dohodol so Slovákami, čím by sa Nemecku vyrazila účinná zbraň propagandy. Do týchto snáh však zasiahla noc z 29. na 30. septembra, ktorá znamenala zásadný prelom, na ktorý politici ľudovej strany nemohli nereagovať. Francúzsko a Veľká Británia v túto mnichovskú noc fakticky prenechali stredoeurópsky priestor nacistickému Nemecku. Je preto logické, že ďalší vývoj bol závislý práve od toho, akou cestou sa bude uberať politika Nemecka. Slovenskí predstavitelia žili v reálnej dobe, v ktorej museli reagovať na aktuálne dianie, a Mnichov k nemu rozhodne patrila. Aj preto všetky ich aktivity logicky smerovali napriek zložitej situácii k cieľu, o ktorý sa usilovali už takmer dve desaťročia.

■ PO MNICHOVSKOM DIKTÁTE

Po prerušení rokovaní s Prahou o koncepcii autonómie a ich následnom neobnovení po mnichovskom diktáte sa napriek tomu ľudáci politici ešte stále pokúšali o vyriešenie problému spolu s českou stranou a stále pritom zostávali na platforme spoločného štátu. Ešte 4. septembra žiadal M. Černák o zvolenie zasadnutia vlády, na ktorom by sa malo rozhodovať o vyriešení slovensko-českého pomeru, čo však Beneš odmietol akceptovať. Po demisii ministra Černáka však Tisovi, ako v tom období najvýraznejšiemu predstaviteľovi ľudovej strany, poslal list, v ktorom de facto podporil myšlienku slovenskej autonómie. To však už mala karty v rukách HSLS, ktorá na 6. októbra 1938 zvolala schôdzku výkonného výboru do Žiliny, na ktorej hodlala vyhlásiť autonómiu Slovenska i bez českého „dobrozdaní“.

Už 5. septembra, symbolicky v deň Benešovej abdikácie, sa zišli predstavitelia strany v budove Katolíckeho domu v Žiline, aby sa dohodli na ďalšom postupe v otázke štátoprávneho pomeru k Čechom. Hoci bola v hre aj autonómia v rámci veľkého Maďarska, ktorú deň predtým navrhol pri návšteve na fare v Bánovciach nad Bebravou Tisovi Esterházy, rozhodli sa zotrvať v zväzku ČSR so širokou slovenskou autonómiou. Návrh na jej uskutočnenie bol publikovaný 5. septembra v denníku Slováka a stotožnili sa s ním aj predstavitelia ďalších slovenských politických strán, ktoré sa tiež, citiac blízkosť revolučných zmien, schádzali v Žiline. Šiesteho októbra 1938 sa definitívne

rozhodlo o vyriešení slovensko-českého štátoprávneho pomeru. Predstavitelia ľudovej strany v tento deň prijali dva kľúčové dokumenty, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili štátoprávne postavenie Slovenska. Prvým bol Manifest slovenského národa, ktorým sa zavŕšili snahy Slovákov o vlastné samosprávne zriadenie, zatiaľ však ešte v spoločnom štáte s bratským národom. Samozrejme, už v nových pomeroch, ktoré diktovalo nacistické Nemecko. Ako hlásil nemecký konzul v Bratislave Ernst von Druffel do Berlína už 6. októbra, v manifeste sa vyslovili za priateľské riešenie problémov v duchu Mnichovskej dohody. Týmto deklarovali najmä svoj postoj k hegemonovi strednej Európy. Nekalkulovať s ním by bolo krátkozraké najmä po tom, ako, a to treba opakovať, sa stredoeurópskeho priestoru „demokratické“ veľmoci de facto vzdali. Dôležitejšie však bolo, že manifest požadoval pre Slovákov samourčovací právo, ktoré mu malo byť umožnené pod vedením – dobovým slovníkom – jedinej právoplatnej predstaviteľky slovenského národa, teda Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Jeho prečítaním z balkóna Katolíckeho domu Jozefom Tisom bola vyhlásená autonómia Slovenska v rámci spoločného česko-slovenského štátu.

■ ŽILINSKÁ DOHODA

Nemenej dôležitým dokumentom prijatým na stretnutí bola Žilinská dohoda, ktorou sa aj ostatné politické strany – SNS, agrárna, živnostenská, národnosocialistická a fašistická – prihlásili ku koncepcii HSLS a fakticky ju uznali za vedúcu politickú silu na Slovensku, ktorá mala ďalšie obdobie viesť slovenský národ v zložitom období v predvečer najväčšieho vojnového konfliktu v moderných dejinách, s tým, že autonómia mala byť konečným štátoprávnym riešením a Jozef Tiso mal byť poverený zostavením novej vlády. V zložitom období za známych okolností z marca 1939 ju však nahradil samostatný štát, ktorý sa, bohužiaľ, podobne ako autonómia, kreoval a existoval v ťažkých vojnových časoch, čo na jeho hodnotenie má nesporne istý vplyv.

■ DEJINNÉ PARADOXY

Bohužiaľ, napriek nespornému významu pri formovaní moderného slovenského národa nemá 6. október doteraz pevné miesto v spoločnosti a jeho hodnotenie býva často spájané so zložitým obdobím vzrastu nacistického Nemecka. Bolo to vidieť len nedávno, v roku 2018, keď sme si okrem osemdesiateho výročia autonómie pripomenuli aj sto rokov od vzniku Československa, ktoré sme aj vzhľadom na okružle výročie oslávili mimoriadnym štátnym sviatkom pri príležitosti podpísania Deklarácie slovenského národa. Vznik Československa nepochybne do istej miery prispel aj k pozdvihnutiu Slovákov, bol však tiež začiatkom obdobia budovania unitárneho štátu, ktorý do značnej miery potláčal prirodzené požiadavky slovenského národa na dosiahnutie práv v oblasti vlastnej správy. Je preto poľutovaniahodné, že ďalšie okružle výročie – osemdesiat rokov od vyhlásenia slovenskej autonómie v roku 1938 – sa v spoločnosti a médiách v porovnaní s pripomínaním výročia vzniku ČSR nestretlo s takým ohlasom, aký by si dozaista zaslúžilo. Ide o dôležitý medzník našich novodobých dejín, ktorý v porovnaní so vznikom Československa nesporne znamená kvalitatívnejší posun v otázke našej národnej svojbytnosti. Treba tiež dodať, že v stále ešte spoločnom štáte s českým národom, bohužiaľ, však aj v zložitej zahranično-politickej situácii, ktorá determinovala priebeh a výsledok udalostí okolo vyhlásenia autonómnej Slovenskej krajiny 6. októbra 1938. To by však nemalo byť zámenkou na jeho dehonestovanie...

Tri dni divadelného festivalu Ivana Stodolu v liptovskej Palúdzke Zlatý pohár ploštínskym divadelníkom

Text a foto: Peter OCHOTNICKÝ

V Liptovskom Mikuláši sa už po piaty raz uskutočnil Divadelný festival Ivana Stodolu, ktorý usporiadal Divadelný odbor Matice slovenskej v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši, mestom Liptovský Mikuláš a Podpolianskym osvetovým strediskom za výraznej pomoci mladých matičiarov. Mediálnymi partnermi podujatia boli Rádio Liptov, Slovenské národné noviny a TV Liptov. Festival sa konal výnimočne tri dni v termíne 10. 9. – 12. 9. 2020 v priestoroch Kultúrneho domu Palúdzka.

Počas prvého dňa divadelnej prehliadky sa predstavil domáci súbor Matičná divadelná ochotnícka scéna (MADOS) s dokumentárnou hrou Život v divadle, divadlo v živote, ktorú napísal Peter Vrlík pri príležitosti sto deväťdesiateho výročia ochotníckeho divadla na Slovensku.

KOCÚRKOVO NA ZAČIATKU

Z iniciatívy osvetového pracovníka národovca Gašpara Fejérpatakého-Belopotockého sa 22. augusta 1830 v Liptovskom Svätom Mikuláši hralo prvé slovenské ochotnícke divadlo. Mikulášski ochotníci sa vtedy uviedli hrou Jána Chalupku Kocúrkovo. Práve matiční divadelníci spomínajú dokumentárnu hru venovali Gašparovi Fejérpatakymu-Belopotockému. Na úvod sa k prítomným prihovril riaditeľ Domu MS a zároveň podpredseda MS Marek Nemec. Pripomenul významné výročie slovenských ochotníkov, ale aj osobnosť Ivana Stodolu, ktorého meno nesie matičný divadelný festival. Ivan Stodola bol nielen vynikajúci lekár, ale aj dramatik, ved' jeho hry, Bačova žena, Jožko Púčik a jeho kariéra, Čaj u pána senátora a mnohé ďalšie sa hrávajú nielen na ochotníckych scénach, ale aj na doskách profesionálnych divadiel.

Podpredseda Matice Marek NEMEC (vľavo) sa ako hlavný hosť festivalu divadelných ochotníkov vynikajúco zhostil aj jeho moderovania.

Druhý deň festivalu sa uskutočnilo slávnostné otvorenie piateho ročníka Divadelného festivalu Ivana Stodolu. Celým festivalom sprevádzal divákov ako moderátor Marek Nemec, ktorý sa svojej úlohy zhostil naozaj vynikajúco.

VZÁCNÍ HOSTIA

Na úvod predstavil vzácných hostí: Rudolfa Urbanoviča, viceprimátora Liptovského Mikuláša, a Mariána Lacka, predsedu Divadelného odboru MS. Rudolf Urbanovič vo svojom príhovore ocenil prácu organizátorov na tomto mimoriadnom festivale. Po ňom priblížil históriu združovania divadel-

ných ochotníkov na Slovensku Marián Lacko, ktorý bol zároveň aj predsedom odbornej poroty. Na začiatku stálo Ústredie slovenských ochotníckych divadiel (ÚSOD), ktoré pracovalo, ďalej Združenie divadelných ochotníkov Slovenska (ZDOS) a v súčasnosti je to Divadelný odbor MS. Potom už javisko zaplnil Divadelný súbor Braxatoris z Krupiny, ktorý uviedol sviežu komédiu pod názvom Kľúče na nedeľu. Po ňom sa predstavilo Divadlo Havran z Rimavskej Soboty s hrou Španielska noc. Vo večerných hodinách divadelné dosky Kultúrneho domu v Palúdzke patrili Ľubelskému ochotníckemu

divadlu Kolomana Ondreja Urbana, ktoré uviedlo tragikomédiu Plné vrecká peňazí. Prekvapením pre účinkujúcich bola aj divadelná fazuľovica, ktorú varil predseda KR MS Žilinského samosprávneho kraja Milan Stromko.

DIVADLO DEŤOM

Tretí deň – v sobotu 12. septembra, v dopoludňajších a popoludňajších hodinách bol venovaný deťom. Najprv ochotníci z divadla Badido z Rimavskej Soboty uviedli ekologickú rozprávku pre deti Boni a čierny snehuliak a popoludní sa predstavil Divadelný súbor Zelenka zo Zvolena s klasickou rozprávkou O sedliacke darebáčke. Podvečer zahrali domáci ochotníci z mestskej časti Ploštín z divadelného súboru ŠAPO drámu Jozefa Gregora Tajovského Matka. Večer mal vystúpiť DS Terézie Vansovej z Rimavskej Pily s hrou Ivana Stodolu Jožko Púčik a jeho kariéra. Choroba jedného z hlavných predstaviteľov zapríčinila, že sa súbor na poslednú chvíľu ospravedlnil a na festivale sa nezúčastnil. Herci radi improvizujú a nebolo to inak ani teraz, nakoniec s monodrámu Žobráci vystúpil predseda Divadelného odboru Marián Lacko. V tento deň sa varil aj divadelný guláš, o ktorý sa postarali manželka Nemcovci.

ZLATO PRE PLOŠTÍN

Tento festival je špecifický v tom, že ho hodnotí nielen odborná porota. Tento rok to bol Marián Lacko spoločne s hercom a redaktorom Pavlom Sedlačkom, ale i laická trojčlenná porota a nakoniec hodnotia aj samotní diváci, a to známkovaním ako v škole od 1 do 5. Predstavilo sa osem divadelných súborov, čo bolo najviac počas existencie tohto festivalu. V jednotlivých hrách účinkovalo šesťdesiat tri hercov

a počas troch dní jednotlivé predstavenia videlo približne päťstoštyridsať divákov a na organizácii sa podieľali šesťnásť dobrovoľníci. Účasť divákov na predstaveniach limitovali bezpečnostné nariadenia.

A záverečný verdikt: Nikto neprehral všetci sa umiestnili. V bronzovom pásme to boli: Badido Rimavská Sobota, Divadlo Havran Rimavská Sobota a MADOS Liptovský Mikuláš. V striebornom pásme sa umiestnili DOS Braxatoris Krupina, Ľubelské ochotnícke divadlo Kolomana Ondreja Urbana a DS Zelenka Zvolen. Víťazom tohtoročného festivalu sa stal DS ŠAPO Ploštín. Odniesol si Putovnú cenu Ivana Stodolu a zlatý pohár.

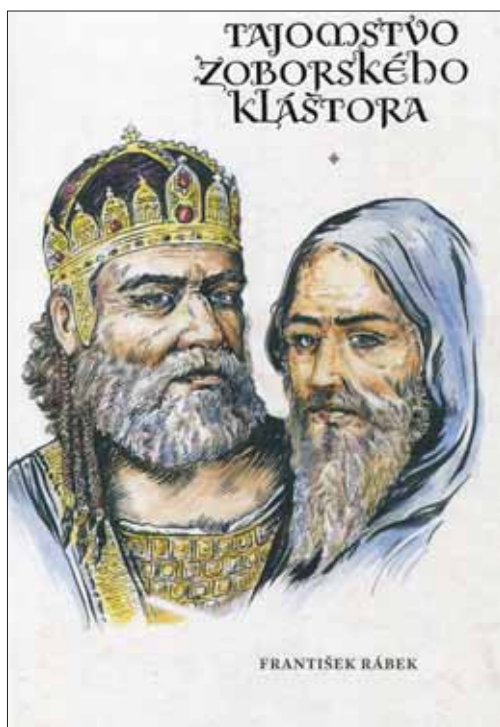
DLHOROČNÁ TRADÍCIA

Ochotnícke divadlo na Slovensku má dlhoročné tradície a spolu s folklórom reprezentuje našu národnú kultúru. Prostredníctvom svojho Divadelného odboru podporuje toto hnutie aj naša najstaršia národná a kultúrna ustanoviza Matica slovenská. Divadlo v našich obciach a mestách žije, stále má svojich divákov, stále má svojich podporovateľov. Veď práve divadlo nastavuje zrkadlo každej spoločnosti, aj tej dnešnej. Divadlo nepozná hranice ani obmedzenia, zobrazuje ľudí, ich problémy, radosti aj starosti. A preto je také fascinujúce a priťahuje ľudí.

Divadelný odbor MS je jediné združenie, ktoré v súčasnosti eviduje vyše tridsať divadelných súborov na Slovensku a je druhým najväčším záujmovým odborom v rámci MS. Bohužiaľ, mnoho divadelných súborov, ktoré pracujú pod hlavičkou MS, si nevede domýšľa, že sa treba združovať a tak spoločnými silami v dnešnej zlej situácii pre kultúru dokázať svoju opodstatnenosť, svoj zástož v rámci národnej kultúry.

František RÁBEK: Tajomstvo Zoborského kláštora, Vydal Ordinariát OS a OZ SR Svätopluk a Gorazd odvážne i objavne

KNIHA TÝŽDŇA

Po vyše tisícke rokov sa zrodil prvý historický román o Svätoplukovi a Gorazdovi. A má čo povedať aj znalcom slovenskej histórie. Dva celkom odlišné typy ľudí sa stretnú po skončení ich profesionálnej púte a rozprávajú svoj vlastný príbeh. Svätopluk, panovník Veľkej Moravy, a sv. Gorazd, kňaz, žiak sv. Cyrila a Metoda. Príbeh plný napätia, veď obdobie pôsobenia sv. Cyrila a Metoda na Veľkej Morave v strete s Východofranskou ríšou spôsobovalo napätie nielen v cirkevnom, ale aj politickom prostredí.

Autor sa neuveriteľne dobre zhostil naturelu oboch protagonistov, takže vyznievajú realisticky a pravdivo. Cenným prínosom diela je vyplnenie bielych miest v období vlády Svätopluka, čo tohto panovníka zbavuje jeho notoricky známej povesti vyhnanca sv. Metoda a jeho žiakov. Autor odvážne siaha za málo známymi prameňmi a dokazuje, že vyhnanie Metodových žiakov bolo dielom intríg biskupa Wichinga.

Znalosť katolíckeho prostredia, cirkevných dejín a najmä láska k svojmu rodákovi sv. Gorazdovi dávajú dielu osobitný punc dokonalosti. S chirurgickou presnosťou vedie rez medzi kňazom Gorazdom a panovníkom Svätoplukom.

„K davu, hmyriacemu sa pred aulou, prichádzajú aj Svätopluk s Gorazdom. Svätopluk je oblečený do jazdeckého úboru, kým Gorazd má na sebe slávnostný talár. – Ty nejdeš na skúšku? – pýta sa Gorazd svojho rodáka. – Ako vidíš. Lepšie využijem čas, keď si zajazdím a zašermujem. Aj tak by sa tam toho odo mňa veľa nedozvedeli... Mám svoje cesty, ako získať diplom... Ty si iný, choď a ukáž im, čo sú Sloveni zač... – A sálou zaznelo: – Ctihodný pán Gorazd z rodu Slovenov je magistrom Posvätnéj teológie s vyznamenaním.“

Zrejme aj tento okamih, keď sa Gorazd osobitne ukladá Wichingovi a súčasne robí „nepeknú grimasu“, má svoju dohru neskôr, keď práve Wiching sa postará o vykazanie Metodových žiakov z ríše. Kniha je napísaná pútavo a celkom iste sa môže stať skvelou príručkou dejepisu.

Eva ZELENAYOVÁ

MEMORIÁL

Karol REBRO bol právny historik, profesor rímskeho práva, rektor Komenského univerzity v Bratislave a dekan jej Právnickej fakulty, bol autorom prvej slovenskej práce z rímskeho práva. Narodil sa 27. 10. 1912 v Horovciach, zomrel pred dvadsiatimi rokmi 31. 10. 2000 v Bratislave.

Tvorca prvej práce z rímskeho práva

Vyštudoval gymnázium v Trenčíne a v štúdiu pokračoval na Právnickej fakulte UK v Bratislave, neskôr študoval právo aj v Ríme. Po štúdiách pracoval na Hlavnom súde v Bratislave a v roku 1940 zložil jednotnú sudcovsko-advokátsku skúšku. Od roka 1936 vyučoval rímske právo na Slovenskej univerzite v Bratislave. V roku 1944 ho vymenovali za mimoriadneho a v roku 1946 za riadneho profesora rímskeho práva; dva roky bol dekan Právnickej fakulty a dva roky rektor celej univerzity. V roku 1960 získal vedeckú hodnosť kandidáta vied a potom doktora vied.

Profesor Rebora sa zaoberal tiež právnou históriou, napríklad v dvojdielnej učebnici Dejiny štátu a práva na území Československa, a zvláštnu pozornosť venoval uhorskému mestskému právu a slovenským národnostným a štátoprávnym požiadavkám. Vedecky sa sústreďoval na oblasť rímskeho práva, napísal učebnicu Rímske právo súkromné, Juliánova náuka o práve obyčajovom, Latinské právne výrazy a výroky a spoločne s Petrom Blahom knihu Praktické cvičenia z rímskeho práva.

Mal veľkú zásluhu na záchrane romanistiky ako učebného predmetu, keď sa v roku 1977 zasadil svojou vedeckou autoritou na najvyšších stranických a štátnych orgánoch o jej ponechanie v učebnom pláne univerzít.

František KLIMO

HUMORESKA

Náš spolok sa dlhé roky zaoberá ochranou hmyzu. Predovšetkým druhu Anopheles. Slovenský názov komár a jeho poddruhy. Ochraňujeme na báze dobrovoľníctva. Každoročná žiadosť o príspevok zo štátneho rozpočtu je každoročne zamietnutá. Bez udania dôvodu, ale my si dôvody vieme domyslieť. Škoda, že komáre poznajú len samičky a samčekov. Takže z kategórie podpory sexuálnych menšín peniažky nemôžeme dostať. Z kategórie podpôr rasovej rovnosti sme už príspevok skoro dostali. Lenže komár tigrovany, na ktorého sme chceli podporu získať, sa posudzovateľom nepáčil. Má sice čierny chrbátik, ale

posiaty bielymi bodkami, a červené bruško. Červená farba sa toho času nenosi, hrozí za ňu kriminál. Nech si podporu nechajú, spočítame im to vo voľbách. Ale sme si všimli, že

v krátkych nohavičkách a šortkách, v tielkach alebo odhalení do pol pásu sme sa prešli dedinkami v povodí Moravy a Dunaja. Festival sme usporiadali v Komárne. Nech národ vidí,

pred našimi bzučiacimi miláčikmi do áut a otvorených obchodov. Odhalili sme aj bezcharakterných tiež členov natretých repelentmi. Ďalších členov sme museli okam-

tým ľuďom, keď dokonca aj niektorí vedci ešte zotrávajú na svojich komárofobných názoroch. Údajne komáre prenášajú choroby, maláriu, žltú zimnicu, horúčku Dengue. Áno, ale nie všetky. Len niektoré jedince. Nemôžeme pre pár jedincov zatracovať celý hmyzí druh. Možno komáre – prenášači vírusov – sú psychicky zaťažení ešte z larviého detstva, a preto reagujú agresívne. Nečudo, keď každoročne na ne ľudstvo útočí postrekmi. Nebyť našich členov na úradoch, strieľal by aj u nás hoci kto, hoci kde, hoci čím. Ako niekde v Rakúsku alebo v Čechách. My si naše komáre nedáme. Návrh zákona, zvaného Lex bzzzzz už je v parlamente.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Milujte komáre, veď sú to tiež živé stvorenia

zo štátneho rozpočtu a rozpočtov ministerstiev sa s obľubou prispieva na pochody a festivaly. Zorganizovali sme aj my pochod. Pochodu sme dali názov Anopheles Komárovil Pride. Plagáty Komáre, vítajte, Mosquitoes welcome a Mosquitoes lives matter sme si urobili sami. V angličtine, nech Amerika vidí, že sme pokrokoví a pošle nejaký príspevok. S plagátmi v rukách,

že komárov sa netreba báť. Treba ich milovať, sú to tiež živé stvorenia. Krv necicajú pre zábavu. Cicajú pre zdravý vývoj svojich budúcich dvesto detičiek. Majú obdivuhodnú lásku k svojmu potomstvu. Žiaľ, v našom sprievode sa falošní milovníci komárov prejavili ani nie po piatich minútach. Váhavci a kryptoprívrženci sa rozbehli, zahodili transparenty a usilovali sa uniknúť

žité vylúčiť, len čo sme začuli, ako pleskajú dlaňami. Do sprievodu sme volali aj miestne obyvateľstvo. Hľadeli na nás spoza moskytiér a zavretých okien, nikto nevyšiel, aby nás podporil. Musíme viac pozornosti venovať osвете. Poučovať miestnych o hodnotách každého druhu hmyzu. Negatívny prístup ku komárom mení na pozitívny. Lenže ťažká robota s nimi. Čo s pospoli-

ČRTA

Biskup chudobných

Alexander RUDNAY (*4. 10. 1760 v Križi nad Váhom – †13. 9. 1831 v Ostrihomi).

Slovenský šľachtic, katolícky arcibiskup a kardinál, štu-doval na gymnáziu v Nitre, na Emerikáne v Bratislave, filozofiu v Trnave, teológiu v Budíne a v generálnom seminári v Bratislave. V roku 1784 bol promován za doktora teológie. Pôsobil v Hronskom Beňadiku, Trnave a Krušovciach. V roku 1806 bol vymenovaný za rektora kňazského seminára v Trnave a profesora teológie. V roku 1816 bol ustanovený za sedmohradského biskupa. Na žiadosť panovníka v roku 1820 presťahoval svoje sídlo spolu s kapitulou z Trnavy do Ostrihomu.

Bol členom Panskej tabule, tajomník kráľovskej kancelárie a člen Tajnej rady. Bol stúpencom viedenského dvora a podporoval rozvoj kultúry Slovákov. V roku 1826 ho pápež Lev XII. vymenoval za kardinála. Z toho obdobia pochádza jeho výrok: „Slovák som, a keby som bol i na stolci Petrovom, Slovákom zostanem.“

Bol osvietený vzdelanec, cirkevný a národný dejateľ, člen a mecenáš Slovenského učeného tovarišstva, založeného v roku 1790 Antonom Bernolákom v Trnave, bol podporovateľ bernolákovcov a slovenského národného hnutia. S jeho príspevom bol vydaný Bernolákov Slovár ako prvá kniha slovenského pravopisu.

Bol jedným z tých príslušníkov vysokej cirkevnej hierarchie šľachtického pôvodu, ktorí sa uvedomele hlásili k slovenskej národnej príslušnosti. V čase veľkého hladu v roku 1818 bez rozdielu náboženskej alebo národnostnej príslušnosti rozdával najprv vlastné a potom zakúpené obilie, čím zachránil tisíce ľudí pred istou smrťou. Bol teda biskupom chudobných.

Ako kňaz primas Uhorska sa zaslúžil o budovanie Ostrihomu, dal vyhotoviť plán na komplex budov na Hradný vrch a vybudovať katedrálu. Významné sú i stavby kostolov v jeho domove, v dedine Nitrianske Rudno, Diviacka Nová Ves, Križ nad Váhom a Krušovce.

Alexander Rudnay dbal osobitne na to, aby slovenské farnosti dostávali slovenských kňazov a tiež o preklad Svätého písma do bernolákovskej slovenčiny. Každoročne dával značné sumy na podporu chudobných študentov.

František KLIMO

Storočnica prvého kameramana slovenskej kinematografie Karola KRŠKU

Stojí na čele čoraz viac rozvetvenej filmárskej obce

Gizela MIHÁLIKOVÁ – Foto: Archív Slovenského filmového ústavu

Slovenský film sa celé desaťročia usiluje o svojbytnosť národnej kultúry, píše si históriu do análov nielen prostredníctvom konkrétnych diel medzníkového významu, ale aj cez osudy ich tvorcov, lebo zákon času nám udáva svoj rytmus: filmári nám odchádzajú aj prichádzajú, štafetu tvorivého zápasu jedna generácia odovzdáva druhej, iba prvý kameraman národnej kinematografie zaslúžilý umelec Karol KRŠKA stojí pevne na čele dejín dnes už stále viac rozvetvenej filmárskej obce.

Osudy a cesty priekopníkov v každej sfére ľudskej činnosti bývajú zložité a ťažké. Za prvolezectvo sa vo filme platilo rokmi tvrdej práce, odriekania, prekonávania ťažkostí, no najmä túžbou zúročiť svoj talent a nájsť vlastný rukopis umeleckého sebvýjadrenia.

Karol Krška (6. 9. 1920 – 3. 6. 1989) sa k filmovej kamere dostal, či presnejšie prepracoval v tridsiatych rokoch minulého storočia ako vášnivý fotoamatér na Škole umeleckých remesiel v Bratislave, kde profesor Karol Plicka, v tom čase už glorifikovaný svetovým úspechom filmu Zem spieva, založil triedu pre filmový dorast. Škola vtedy patrila v strednej Európe medzi najuznávanejšie. Karol Krška po skončení štúdia krátky čas ako učeň zbieral skúsenosti vo Wien-Filme v Rakúsku, kde stážoval ako asistent kamery pri významnom českom kameramanovi Jánovi Stallichovi. Domov sa vrátil začiatkom štyridsiatych rokov, kde niekoľko rokov pracoval ako kameraman Nástupu vo filmovom týždenníku Lúč a neskôr ako dokumentarista nakrútil šesť filmových dokumentov.

■ SPOLUPRÁCA S BIELIKOM

V tomto období sa začína jeho mimoriadne plodná spolupráca s režisérom Paľom Bielikom a ich celoživotné hlboké priateľstvo. V roku 1944 sa skupina filmárov na čele s režisérom Bielikom a kameramanom Krškom počas nakrúcania prvého slovenského hraného filmu Hanka sa vydáva ocitla v centre SNP, prerušili prácu na filme a spontánne sa zapojili dokumentovať bojové akcie povstalcov. Vďaka ich odvahe a pohotovosti sa nám zachovali vzácne historické dokumenty o bojom nadšení malého národa, ktorý mal odvahu postaviť sa proti obrovskej presile fašistickej armády. Po ústupe partizánov do hôr nevyvolané filmové kotúče zakopali na cintoríne malej dediny, aby ich nezničila ustupujúca armáda. Tesne po oslobodení Bielik a Krška tento

dokument pod názvom Za slobodu (1945) úspešne verejne premietali.

Po oslobodení to boli opäť Paľo Bielik a Karol Krška, ktorí stáli pri kolíske vzniku Slovenskej filmovej spoločnosti, kým funkciu čestného predsedu vykonával profesor Karol Plicka. Plní elánu a nadšenia, charak-

tieto diela majú spoločného menovateľa v tom, že sa usilovali spôsobom filmovej výpovede reagovať na problémy súčasnej spoločnosti.

■ VÝCHOVA DORASTU

V päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch kameraman Karol Krška popri

Kameraman Karol KRŠKA na začiatku svojej filmárskej kariéry

teristického pre tú dobu, sa pustili do budovania závažného projektu štátneho filmu, ale najmä do realizácie filmov, ktoré by korešpondovali so spoločenskými premenami krajiny. V roku 1948 nakrútili film Vičie diery. Bola to umelecká výpoveď o hrdinstve prostých ľudí počas SNP. Ten film dodnes nie je poznačený patinou času a patrí do Zlatého fondu našej národnej kinematografie. Potom v Krškovej tvorbe nasledovali roky intenzívneho hľadania tvorivých možností a výsledkom bol celý rad významných filmov: Boj sa skončí zajtra, Rodná zem, Štvorylka, Medená veža, Orlie perko, Hriech Kataríny Padychovej, Kto odchádza v daždi, Súkromná vojna, Smrť šitá na mieru a medzi štyridsiatimi titulmi Krškovej filmografie nachádzame aj dva tucty televíznych filmov. Všetky

svojej kameramanskej tvorbe sa systematicky venoval doslova za pochodu aj výchove filmového dorastu. Začínali pri ňom ako asistenti kamery mnohí kameramani. U mladých kolegov dokázal odhadnúť talent, citlivo ich viesť či usmerňovať ich tvorivé postupy s otcovskou starostlivosťou a ochotou im poradiť, keď sledoval ich neskoršie samostatné práce. Medzi jeho odchovancami boli významní kameramani ako Vincent Rosinec s vyhranenou poetickou obrazovou kompozíciou, Jozef Ružička, ktorého poznáme ako spolu-tvorcu kreslených filmov Viktora Kubala a celý rad ďalších.

Karol Krška bol vždy na čele snáh, kde film ako umelecká disciplína dokazovala svoju avantgardnosť a svojbytnosť. Jeho život aj tvorba boli poznačené vývojovými serpentínami našej kinematogra-

fie, zložitými obdobiami hľadania riešení priekopníckych činov vo filme. Napriek tomu bol povahovo uzavretým, ťažko prístupným človekom, pritom jeho sarkazmus a kritickosť tak voči sebe, ako aj ku kolegom za kamerou aj po rokoch opriadajú celé legendy pamätníkov.

Zo zásady nerád hovoril o sebe, o svojich tvorivých zámeroch, lebo vyznával krédo, že dielo je finálny tvar, ktorý vo vedomí diváka žije svojbytným životom nezávisle od názorov jeho tvorcov. V úsilí nájsť nové výrazové možnosti kamery či obrazové vyjadrenie spoločenských premien Slovenska prešiel najrôznejšie zákutia „Rodnej zeme.“ Dôverne poznal ten náš kút Európy ako málokto z filmárov. Spolu s manželkou Janou Krškovou, ktorá mu pomáhala ako pomocná režisérka, poznal urbanizmus krajiny, ľudovú kultúru, kroje a zvyky, ale aj ľudí a možno práve preto sa mu podarilo kamerou natrvalo zachovať celú škálu ľudských hodnôt, svojim magickým vide-ním kultivovať ľudské myslenie, učiť divákov, aby chápali videné ako poučenie pre ich bežný život.

■ FILMÁROVO DEDIČSTVO

Šiesteho septembra 1980 sa zaslúžilý umelec Karol Krška dožil v plnom zdraví šesťdesiatin. V deň jubilea mu prišlo stisnúť ruku niekoľko sto kolegov, divákov, scenáristi, režiséri, kameramani, osvetľovači, stolári, architekti, maskéri, producenti, herci aj novinári, slovom spolupracovníci z rôznych profesií filmu. Bol to dlhý a nekonečný rad srdečných vinšov, prejav kolegiálnej úcty a vďaky.

Karol Krška zanechal po sebe ako dedičstvo národnej kinematografie dvadsaťšesť dokumentárnych filmov, dvadsaťdeväť hraných filmov, dvadsaťštyri filmových šotov. Zákon času nám síce udáva rytmus aj v umení, ale dielo prvého kameramana slovenského filmu a tvorivý odkaz Karola Kršku je dejinami našej kultúry a slovenskej kinematografie navždy späť.

Kálmán MIKSZÁTH nesúhlasil, aby po ňom premenovali rodnú Sklabínú

Z trojlístka najväčších maďarských literátov

Jozef SLIACKY

Mestá a dediny v slovensko-maďarskom pohraničí sú rodiskom uznávaných osobností. Patrí k nim spisovateľ Kálmán Mikszáth. Hoci písal po maďarsky, vážil si slovenčinu a preklady jeho diel sa dostali k slovenským čitateľom. Najznámejším je sfilmovaný román Dáždnik svätého Petra.

Kálmán MIKSZÁTH sa narodil 16. januára 1847 v Sklabínej (okr. Veľký Krtíš). Väčšina dediny bola slovenská a aj on sám mal pravdepodobne slovenské korene. „Do desiateho roku, keď ho dáva otec na evanjelické gymnázium do Rimavskej Soboty, hovorí doma zväčša po slovensky,“ dočítali sme sa v štúdiu Andora Sása. „Keďže bol chorľavý, ťažko večer zaspával, a preto mu otec najal rozprávačov, aby rozprávaním príhod upokojili a zabavili dieťa. Chlapec počul od týchto ľudí slovenské rozprávky. Nech sa majú veci akokoľvek, je isté, že slovenské folkloristické prvky z rozprávok, povestí a poézie, porekadlá a jednotlivé slová sa mu po celý život natiskali pod pero, raz v slovenskej pôvodine, inokedy v maďarskom preklade, vynárali sa z detských, hlboko vrytých spomienok.“

■ TRŇISTO K ÚSPESCHU

Zmaturoval na banskoštiavnickom lýceu. V učení vraj nevynikal, ale o to viac sa angažoval v rôznych spolkoch. V nich sa predstavil prvými básňami i poviedkami. Zachytil v nich aj súdobú atmosféru starobylého baníckeho mesta (Jamné púčky). Právnické štúdiá nedokončil, napriek tomu ho vzal do svo-

Portrét spisovateľa od maliara Gyulu Bencúra

jej kancelárie sudcu Mátyás Mauks v Balážskych Dármotách. V júli 1873 ho s ním spojili aj rodinné putá. Zamiloval sa do sudcovej dcéry Ilonky a napriek nesúhlasu rodiny sa s ňou tajne zosobášil. Mladý pár sa usadil v Pešti. Mikszáth veril, že sa mu podarí uchýtiť ako novinár a spisovateľ. Získal síce prácu v novinách Magyar Néplap, ale dva zväzky poviedok, ktoré vydal na vlastnú päsť, viedli k dlhom a rodinnej kríze. Tú prehlbila smrť prvorođeného syna krátko po narodení. Problém riešil rozvodom, aby zdeptanú manželku uchránil pred všetkými útrapami, ktoré s takouto situáciou súvisia. Napriek tomu, že ju miloval (či skôr práve preto),

naklamal jej, že si našiel inú ženu. Zatiaľ čo ona sa vrátila k rodičom, on sa vydal do Segediny, kde ho postavila na nohy práca v opozičných novinách Szegedi Napló. Románmi na pokračovanie Otcovi známi a Stoličná líška upozornil na svoj nevšedný literárny talent.

■ NÁVRAT K ILONKE

Po dvoch rokoch, koncom roka 1880, sa vrátil do Budapešti, kde dostal stabilné miesto v redakcii Pesti Hírlap. Pri tejto istote neváhal a milovanú Ilonku požiadal o ruku druhý raz. Tentoraz už svokrovci neboli proti. Začalo sa jeho najplodnejšie tvorivé obdobie. K čitateľskému úspechu prispel fakt, že námety svojich próz nachádzal Kálmán Mikszáth najmä v horniackom, teda v slovenskom prostredí vtedajšieho Uhorska. S obľubou vkladal do textov slovenské slová i celé vety a slovenčinu vnímal ako melodickú reč, o ktorej sa poeticky vyjadril, že po slovensky hovorí je taký dobrý pocit, ako keď človek včas ráno bosý chodí po zarosenej trávě.

Kálmán Mikszáth písal ľahkým, príťažlivým štýlom, nevyhýbal sa sviežemu humoru, ba ani ironii či satire, kritike súdobých spoločenských a politických

pomerov, ktoré vykreslil na pozadí historických udalostí. Jeho súborné dielo vyšlo v päťdesiatjedem, neskôr až v sedemdesiatich zväzkoch. Počtom výtlačkov sa zaradil do trojice najúspešnejších maďarských spisovateľov.

Už v roku 1885 sa prvé Mikszáthove prózy objavili v slovenskom preklade v Národných novinách. O rok neskôr preložil Daniel Bachát jeho prózu Lohyňská zelina a neskôr preložili do slovenčiny jeho diela aj ďalší prekladatelia (Ján Hrušovský, Emo Bohúň, Hana Gregorová...). Jeho príbehy, zasadené do slovenského prostredia, si rýchlo našli čitateľov: Obliehanie Bystrice (Posledný hradný pán), Dáždnik svätého Petra, Prípady mladého Nosztého s Marikou Tóthovou, Čierne mesto, Podivné manželstvo, Dobrí Polovci, Slovenskí rodáci... Po Mikszáthovom diele radi siahli aj televízni a filmoví tvorcovia. Najvýraznejším príkladom je filmová podoba románu Dáždnik svätého Petra v slovensko-maďarskej koprodukcii. Exteriéry tohto filmu nakrúcali v dedinke Žibritov neďaleko Krupiny.

■ NA VRCHOLE SLÁVY

V roku 1910 bol Kálmán Mikszáth na vrchole slávy. Uhorská akadémia vied ho prijala za čestného člena a pri príležitosti štyridsiateho výročia jeho literárnej tvorby zhodnotili jeho dielo po jazykovej i štylistickej stránke uznávaný literárny kritik, profesor Mózes Rubinyi. Uhorská vláda dokonca rozhodla o premenovaní jeho rodnej Sklabínej na Mikszáthfalva, s čím osobne nesúhlasil. Krátko na to, čo sa mu dostalo zaslúžených počt, 28. mája 1910, teda pred sto desiatimi rokmi, náhle zomrel.

V Zlatých Moravciach uviedli prvotinu Petra KOZOLKU Úvrate Kniha predchnutá vzťahom k rodnej zemi

Libuša KLUČKOVÁ – Foto: Veronika BILICOVÁ

Mgr. Peter KOZOLKA, pedagóg, člen Pedagogického a Historického odboru Matice slovenskej, podpredseda Prezídia Matice slovenskej uviedol v priestoroch Mestskej knižnice v Zlatých Moravciach 4. septembra 2020 v podvečerných hodinách svoju knižnú prvotinu pod názvom *Úvrate*. V úvode svojho príhovoru PhDr. Peter Bednár, CSc., predstavil knihu, ktorá je svojím posolstvom venovaná všetkým, ktorí sa v tomto ťažkom čase dokážu pozastaviť a zamyslieť nad hodnotovým systémom našej spoločnosti.

Pre autora viera v Boha, rodné úvrate slovenskej zeme, jej útrapy a bolesti boli a sú prioritou jeho života. Jeho život a práca sú obrazom statočnej práce, ľudskosti, využitého talentu. Na stránkach jeho knihy je zaniebanie pedagóga, vzťah k hodnotám, ktoré bolo treba brániť, zveľaďovať a pestovať. Byť zodpovedný za osud vlastného národa, návrat k vlastným hodnotám, ako je naša vlasť, jazyk a kultúra. Úvrate sú o jednoduchých statočných ľuďoch, o ich príbehoch a stretávaní s nimi, ktorí ho oslovili práve svojou ľudskosťou, pokorou, pracovitosťou a hlbokým vzťahom k rodnej zemi. Na prezentácii knihy spojenej s autor-

Príhovor a poďakovanie predsedníčky Pedagogického odboru MS Libuše KLUČKOVEJ na uvedení prvotiny autora Petra KOZOLKU (vľavo)

skou besedou a autogramiádou sa zúčastnil veľký počet milovníkov literatúry. K prítomným a autorovi sa prihovarili Viliam Komora, tajomník MS, a Libuša Klučková, predsedníčka Pedagogického odboru MS, ktorí ocenili jeho činnosť na roli národa dedičnej, o čom svedčia viaceré ocenenia autora. Priateľ Zlatých Moraviec Dušan Husár svojou účasťou a zároveň príhovorom dodal podujatiu dôstojnosť a ocenil knihu. Nitriansky diecézny biskup prof. ThDr. Viliam Judák, PhD., poslal autorovi pozdravný list s blahoželaním pri príležitosti uvedenia knihy do života.

Úprimné poďakovanie patrí predsedovi MS JUDr. Mariánovi Gešperovi, ktorý na vydanie knihy prispel autorovi nemalou finančnou čiastkou.

K úspechu profesionálne pripraveného podujatia kultúrnym programom prispela zlatomoravská knižnica. K organizátorom podujatia patrili Pedagogický odbor Matice slovenskej, Mestské stredisko kultúry a športu Zlaté Moravce s jeho riaditeľkou Simonou Holubovou, Miestny odbor Matice slovenskej v Zlatých Moravciach a nepopierateľne veľkú zásluhu má Mgr. Veronika Bilicová, riaditeľka Domu Matice slovenskej v Nitre a Vydavateľstvo Matice slovenskej.

MATIČNÉ DEPEŠE

Obecné matičné slávnosti v Cabove

Brežinky, Bukovina, Kono-pianka, Kazarinka, Tovarňanka, Vederko, Solanské a Sačurovské nevesty, Porubľanka, Juskovčanky a Bančan – to sú názvy folklórnych súborov a skupín, ktoré 6. septembra ozdobili spevom a tancami štvrté matičné a obecné slávnosti v obci Cabov na Hornom Zemplíne. O ich organizáciu sa ukážkovo postarali MO MS v Cabove, MO MS v Hencovciach a OP MS Vranov nad Topľou. Účastníkov slávnosti pozdravili starosta obce Viliam Popaďák a predseda MS Marián Gešper. Domáci FS Brežinky pri tejto príležitosti „pokrstil“ svoje debutové CD práve brezovými listami. Popri maratónnej ľudovej piesni sa uskutočnila aj súťaž vo varení guláša, kde si víťazstvo odnieslo družstvo Porubľania z MO MS v Ruskej Porube. Ani ostatní súťažiaci neobišli naprázdno, odniesli si ceny od Matice slovenskej a obce.

Spoznávali tvorbu majstra Brunovského

Oravská galéria v Dolnom Kubíne a Oravská knižnica Antona Habovštiaka v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva pripravili spoločné podujatie Albin Brunovský – rozprávač rozprávkových príbehov, na ktorom predstavili detským návštevníkom umelecký odkaz tohto výnimočného výtvarníka. Oravská galéria vlastní najväčšiu a najvýznamnejšiu Brunovského maliarsku kolekciu, výber z diel je predstavený v stálej expozícii Slovenského výtvarného umenia 20. storočia, kde sa deti mohli oboznámiť s autorovou tvorbou naživo. Následne v Oravskej knižnici spoznali jedinečnú a vysoko oceňovanú ilustračnú tvorbu Albina Brunovského

Tvoríme spolu v Bulharskom inštitúte

Oblúbené skladby Ludviga van Beethovena, Petra Hristoskova, Clauda Debussyho, Johana Sebastiana Bacha, Nikolaja Rimskeho-Korskova a Sergeja Prokofieva zazneli na komornom koncerte v Bulharskom kultúrnom inštitúte v Bratislave 24. septembra podvečer v rámci projektu Tvoríme spolu v interpretácii gruzínskeho klaviristu Giorgiho Davitašviliho a bulharského huslistu Alexandra Nančeva.

Hontiansky keľavník mal tri turnusy

Už sme si zvykli na rozmanité aktivity a rôzne príťažlivé podujatia, ktoré vedú pripraviť v obci Hrušov. Najznámejšia je folklórna paráda – festival hudby a spevu, ale aj tradičných remesiel a zvykov. Hrušovčania už roky putujú svojím autobusom dobrej vôle, v ktorom majú folkloristi z Ragačinky prinášať vo vianočnom období potešenie do detských domovov a zariadení sociálnych služieb. Počas septembra pripravili spoločne s BBSK, Hontiansko-ipeľským osvetovým strediskom a Maticou slovenskou tri turnusy výchovno-vzdelávacieho podujatia Hontiansky keľavník, počas ktorých sa pod vedením odborníkov školáci mohli mnohé priučiť z tradičnej kultúry a folklóru.

Pripravuje Emil SEMANCO

Ale kto v láske a kráse žije, ten večne zostane mladý... Pohladenie duše lyrikou Sládkoviča

Anna PIVOLUSKOVÁ, MO MS v Očovej

Pod mottom z nadtitulku sa nieslo spomienkové stretnutie pri príležitosti dvojstého výročia narodenia básnika, predstaviteľa romantizmu a zakladajúceho člena Matice slovenskej Andreja Sládkoviča, ktoré 17. septembra pripravili predstavitelia Miestneho odboru Matice slovenskej spolu s Obecnou knižnicou v Očovej.

Stretnutie s krátkym životopisom básnika uviedla predsedníčka MO Matice slovenskej Viera Šimkovičová a v rozprávaní o „zlatouštom poetovi“ pokračovali členky MS Mária Biziková a Anna Dorotová. O celom Sládkovičovom živote, diele, jeho význame pre našu generáciu, ako aj o jeho pôsobení na Podpoľaní a pri vzniku Matice slovenskej

Dvojsté výročie Andreja Sládkoviča si vydareným podujatím pripomenuli matičiari v Očovej.

veľmi pútavo hovorila M. Biziková. Bližšie sa venovala jeho najslávnejšej básnickej skladbe Marina, ktorá je oslavou lásky k žene, ale aj k národu. K jej výkladu striedavo zaznievali úryvky z diela, čo poslucháči so záujmom ocenili. Keďže okrem Mariny aj lyricko-epická báseň Detvan sú považované za vrcholy Sládkovičovho básnického diela, so záujmom si vypočuli i úryvky z Detvana. Spevácke zoskupenie Matičiari so sprievodom harmoniky Jana Lžinského doplnilo toto stretnutie slovenskými ľudovými piesňami. Milé popoludnie bolo pre všetkých, ktorí sa na ňom zúčastnili, pohladením duše, za čo patrí jeho organizátorom vďaka.

Mária POTEMROVÁ – významná osobnosť hudby aj matičného života Ozvena Ódy na radosť z Veterného cintorína

Text a foto: Anton METENKO

Významná osobnosť slovenskej hudobnej kultúry – muzikologička, kritička, hudobná historička, pedagogička, publicistka, organizátorka hudobného života a košická matičiarka Ing. Mária POTEMROVÁ sa narodila 24. februára 1922 v Košiciach. Po absolvovaní reálneho gymnázia v rodisku študovala na Vysokej škole obchodnej (tri roky v Košiciach, neskôr v Bratislave, kde v roku 1948 získala titul komerčnej inžinierky). Úradnícka práca ju však nenaplnjala a rozhodla sa získať diplom učiteľky klavírnej hry na Mestskej hudobnej škole v Košiciach.

Diakovo študovala hudobnú vedu na FiF UK v Bratislave (1954 – 1959), kde získala diplom promovanej hudobnej historičky. Stala sa členkou Slovenskej historickej spoločnosti (1958), Zväzu slovenských skladateľov (1959), v období 1960 – 1969 bola členkou redakcie časopisu Slovenská hudba. Pedagogickú dráhu začala v roku 1953 ako učiteľka klavírnej hry na Mestskej hudobnej škole v Košiciach a už v roku 1956 bola pri zrode Štátneho konzervatória v Košiciach. Na pôde tejto školy, kde zotrvala tri desaťročia, stála pri profilácii Oddelenia hudobno-teoretických predmetov, vyučovala dejiny hudby, estetiky, viedla študentov pri písaní absolventských prác a rada učila aj „povinný“ klavír. Pre tých, ktorí prejavili záujem o viac ako len o predpísanú učebnú látku, organizovala nedeľné dopoludnia na Štátnej vedeckej knižnici na „koncertoch“ vzácných gramofónových nahrávok. Ako pedagogička bola prísna (zohľadňovala však intelektuálny potenciál každého jednotlivca), ale aj láskavá a s nadšením dokázala oceniť

každý úspech svojich zverencov. Zasnávanie študentov do bádateľskej činnosti bolo samozrejmosťou a štúdie tých šikovnejších vyšli v siedmich obsiahlych zborníkoch venovaných problematike hudobnej histórie východného Slovenska. Pre mnohých boli

PROFIL MATIČIARA

takto získané skúsenosti odrazom na budujúcu profesiu. Preto možno hovoriť o „Potemrovej muzikologickej škole“, z ktorej sa v slovenskom hudobnom živote etablovali viacerí publicisti, pedagógovia či organizátori, ktorí s pietou spomínajú na svoju pani profesorku.

Roky húževnato, priam s posadnutosťou bojovala za inštitucionalizáciu hudobnovedného výskumu na východnom Slovensku a zriadenie „aspoň“ pobočky Slovenskej akadémie vied v Košiciach. Jej sen sa nesplnil, ale životná energia a tvorivé sily ju nikdy neopustili.

Najrozsiahlejšou výskumnou prácou Márie Potemrovej je dvojzväzková monografia Hudobný

Muzikologička, organizátorka hudobného života v Košiciach, aj významná matičiarka Mária POTEMROVÁ

život v Košiciach v rokoch 1848 – 1918 (tisícdivo strán) vydaná Štátnou vedeckou knižnicou v Košiciach (1981). Okrem toho pregnantne spracovala hudobnú históriu Rožňavy, Prešova a Bardejova. V mnohých štúdiách prezentovala výsledky svojho výskumu o hudobníkoch, ktorých život bol prepojený s jej rodným

mestom (František Xaver Zomb, Oldřich Hemerka, Jozef Grešák atď.) a presadila, aby košické ulice niesli mená týchto osobností. Od šesťdesiatych rokov minulého storočia sa aktívne zapájala do organizácie hudobného života Košíc, mapovala koncertný život, napísala množstvo článkov, recenzií, ale aj rozhlasových a televíznych scenárov, organizačne a koncepcne pripravila muzikologické semináre a konferencie venované problematike hudobného života východného Slovenska nielen v minulosti, ale aj v súčasnosti.

Venovala sa aj publicistickej a recenzentskej činnosti, uverejňovala príspevky najmä v časopise Hudobný život. Vo svojej pedagogickej praxi viedla absolventov konzervatória pri vypracovávaní diplomových prác, z najlepších prác zostavila sedemzväzkový zborník pod názvom Hudobný život Východného Slovenska.

Na obnovujúcom valnom zhromaždení v máji 1968 bola matičiarka Mária Potemrová poverená vedením Hudobného krúžku pri Miestnom odbore MS v Košiciach. Na košickom Konzervatóriu patrila táto nepodkupná Slovenka k slovenskej národnej matičnej „bunke“, ktorú vytvorili proslovsky orientovaní pedagógovia (mladý slovenčinár P. Fábry a iní).

Pozoruhodná životná púť Márie Potemrovej sa skončila v stredu 7. októbra 2015, vo veku nedožitých deväťdesiatich štyroch rokov. Na poslednej rozlúčke na Verejnom cintoríne v Košiciach ju sprevádzali tóny jej obľúbenej Beethovenovej Ódy na radosť.

OČAMI MATIČIARA

Boje a partizánska diverzná činnosť prebiehali aj na východe republiky, najmä v okolí železničných uzlov (Kysak) či v Slanských vrchoch, vo Vihorlatských vrchoch a Ondavskej vrchovine. Tu na vrchu Lipovica je umiestnený pamätník, kde bol posledný tábor partizánskeho Zväzku Čapajev, v ktorom bol náčelníkom štábu Ľudovít Kukulski. To bolo podnetom na zorganizovanie podujatia Po stopách

Národným hrdinom

národných hrdinov práve na tomto mieste. Už po druhýkrát OP MS Vranov nad Topľou, ZO SZPB Vranov 1 a obec Ruská Poruba zorganizovali spomienkovú slávnosť pri príležitosti sedemdesiateho šiesteho výročia SNP s týmto názvom. Starosta obce Ruská Poruba Jaroslav Moroz prítomných privítal a prihovril sa im pred obecným úradom. Potom sa všetci účastníci v sprievode presunuli na miestny cintorín, kde slávnostne položili vence k pamätníku padlým počas druhej svetovej vojny. Spomienkovú slávnosť bola prepojená aj s turistickou časťou. Terénymi autami, ale aj peším výstupom vyšli na pamätný vrch Lipovica, ktorý sa vypína v nadmorskej výške 555 m. n. m. V krásnom lesnom prostredí pri pamätníku Hencovský oddiel Gwardia zabezpečil pletný akt kladenia vencov za sprievodu dychovej hudby Orchester východňarov, ktorý pôsobí pri MO MS v Nižnom Hrabovci. Členovia folklórneho súboru Porubľanka z MO MS v Ruskej Porube pri pamätníku asistovali pri panychide duchovnému otcovi Jánovi Blažkovi, rodákovi z obce, a oživil slávnosť liturgickými piesňami. Rusínsky aktivista Štefan Drozd podrobne vykreslil život partizánov a obyvateľov okolitých obcí v období SNP. Po výstupe Obecný úrad v Ruskej Porube zabezpečil prítomným na miestnom ihrisku nielen občerstvenie a pohostenie, ale aj kultúrny program. Prítomným sa prihovril vedecký tajomník MS Pavel Mičianik a podpredseda ZO SZPB Vranov nad Topľou 1 Michal Pavlečko. V programe vystúpil Orchester východňarov, Humenský chlopci a spevácka skupina Porubľanka. Na záver prišlo to, čo každý túžobne očakával, a to ukážka rekonštrukcie boja medzi partizánmi, slovenskými a sovietskymi vojakmi na jednej strane a nemeckým wermachtom na strane druhej, v ktorom sa zúčastnili SKVH Gwardia, KVH Hodošik a KVH Dukla Prešov. Podujatie sa stretlo s pozitívnymi ohlasmi a veľkým záujmom, o čom svedčí množstvo prítomných.

Miroslav GEŠPER

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

Generál Štefánik má svoj pamätník a bustu už aj v meste Poprad

Viacročné úsilie sa dôstojne zavrášilo

Rastislav ZACHER, riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi – Foto: Mesto Poprad

Myšlienka uctiť si aj v meste Poprad osobnosť Milana Rastislava Štefánika vznikla v roku 2008 počas Štefánikových dní na Spiši. Ujala sa v širokej verejnosti a po celý čas ju živili i popradskí matičiari. Vedenie mesta a riaditeľka Tatranskej galérie Anna Ondrušková dali zhotoviť generálovu portrétnu bustu akademickému sochárovi Ladislavovi Berákov. Architektonické stvárnenie pamätníka je dielo popradských architektov otca a syna Ivanovcov.

Pamätník so Štefánikovým výrokom Pravde veriť, pravdu žiť a pravdu brániť slávnostne odhalili 4. septembra pri príležitosti sto štyridsiateho výročia narodenia M. R. Štefánika pred budovou Okresného súdu v Poprade. Významnú osobnosť slovenských dejín od tohto dňa pripomína nielen názov ulice, ale aj pamätník a busta v nadživotnej veľkosti, odhalenie ktorej sa jej autor, žiaľ, už nedožil. Slávnosť otvoril symbolický prelet lietadiel z Aeroklubu Poprad. Na slávnostnom akte sa zúčastnili primátor mesta Poprad Anton Danko, poslanci mestského zastupiteľstva, riaditeľka Tatranskej galérie Anna Ondrušková, členovia Spoločnosti M. R. Štefánika, predstavitelia a členovia Matice slovenskej a ďalší zástupcovia samosprávy, spoločenských organizácií, spolkov a združení mesta, ako aj jeho obyvatelia.

Primátor mesta Anton Danko spolu s predsedníčkou Spoločnosti M. R. Štefánika v Spišskej Novej Vsi Ruženou Kormošovou odhalili aj pamätnú tabuľu pri ruži s menom Generál Štefánik, ktorej výsadbou na pamätných miestach samosprávy viacerých miest Slovenska vzdávajú hold tejto významnej osobnosti Slovenska.

Od myšlienky vytvoriť pamätník M. R. Štefánikovi v Poprade po jeho realizáciu ubehlo dosť času, ale o to väčšiu radosť môžu mať všetci, čo sa o to dlhé roky usilovali.

Dramaturgia pôsobivého sprievodného programu sa udiala pod režisérskou taktovkou poslankyne MsZ a pedagogičky Tatiany Husárovej, víťazky tohtoročnej ankety Slovenka roka v kategórii Vzdelávanie, ktorá na ňom spolupracovala so študentkami Strednej odbornej školy

pedagogickej v Levoči. Slávnostný akt uzavreli predstavitelia MO MS v Poprade, ktorí za pomoci členov Suity kráľa Mateja vzdali hold a úctu generálovi Štefánikovi zaspievajúc hymny Matice slovenskej. Kto za pravdu horí a položením venca k novému pamätníku.

Valčania na poznávacom zájazde Za významnými rodákmi Mikulova cesta životom trnistá

Text a foto: Jaromír MERIČ

Matičiari z Valče pripravili 19. septembra podľa programu činnosti svojho miestneho odboru MS poznávací zájazd z cyklu Za významnými rodákmi, počas ktorého navštívili posledné miesto pobytu a hrob valčianskeho rodáka JUDr. Jána Mikulu v Trenčianskych Tepliciach, politika a člena vlády prvej Slovenskej republiky počas druhej svetovej vojny.

Matičiari z Valče sa v cykle Za významnými rodákmi vybrali do Trenčianskych Teplic, kde na tamojšom cintoríne je hrob ich rodáka JUDr. Jána MIKULU, politika a člena vlády prvej Slovenskej republiky.

O životných osudoch Dr. Mikulu, ale aj o strastiach odsúdenca v bývalom režime a emigranta sa dozvedeli účastníci zájazdu nad jeho hrobom podľa poznatkov z autobiografickej knihy Cesta životom trnistá, z rozhovorov s jeho synovcom Cyrilom Mikulom a korešpondencie s dcérou Oľgou, ktorá žije vo Švajčiarsku. Informácie im sprostredkoval Jaromír Merič, ktorý aj objavil miesto jeho posledného odpočinku v tomto kúpeľnom meste. Ako uviedol, v roku 1947 inicioval J. Mikula vo Valči s kňazom V. Števekom výstavbu schodišťa do školy a kostola, pričom obe bohato sponzorovali.

val materiálom, a zúčastnil sa aj na ich otvorení, kde predniesol príhovor. Neustále prenasledovanie ŠtB ho prinútilo emigrovať do Kanady, kde prežil ťažké chvíle, kým sa postavil na vlastné nohy. Bol aktívny v slovenských spolkoch a bol rečníkom na zhromaždeniach, kde v Slováckoch povzbudzoval národné povedomie a nádej na návrat na slobodné Slovensko. Po vyše tridsaťročnom úsilí zbaviť sa rozsudkov sa mu to v roku 1984 podarilo a z Kanady sa vrátil do vlasti. Vtedy vyslovil takmer proroctvo: Slovensko sa stane suverénnym štátom a bude rovnocenným partnerom ostatným európskym krajinám! Toto sa prvého januára 1993 splnilo. Život dožil s manželkou v Trenčianskych Tepliciach, kde v roku 2000 zomrel a je pochovaný. Svoju životnú cestu opísal v autobiografii Cesta životom trnistá. V ďalšej poznávacej časti zájazdu navštívili matičiari hrady Beckov a Čachtice.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V matičnom týždenníku SNN č. 37/2020 sme sa pýtali, aký štátny sviatok oslavujeme na Slovensku prvého septembra. Na ľahkú otázku sme dostali veľa vašich správnych odpovedí, ale aj ohlasov od hrdých vlastencov. Prvého septembra si občania SR pripomínajú Deň Ústavy Slovenskej republiky. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Anna Podhorská, Zvolen; Rastislav Hromada, Nové Mesto nad Váhom; Július Roháčik, Prievidza.

• **Matica slovenská v minulých dňoch odhalila v Parku sv. Cyrila a Metoda pred svojou sídelnou budovou v Martine bustu významnej osobnosti našich národných dejín. Napište nám jej meno.**

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišianovej do vydania ďalšieho čísla SNN. Ďakujeme.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

3. októbra

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi zomrela speváčka a herečka Eva Kostolányiová (1942 – 1975); začínala ako tanečnica v SL'UK-u, vystupovala ako speváčka v legendárnom bratislavskom kabarete Tatra revue, neskôr v skupinách Ľuba Beláka a Braňa Hronca, mala aj vlastnú skupinu Hej, pamätne sú však najmä jej duety s Michalom Dočolomanským

– pred piatimi rokmi zomrel sochár Tibor Bártfay (1922 – 2015); autor známej Fontány mieru na Hodžovom námestí v Bratislave, ktorému udelili v roku 2002 Krištáľové krídlo za celoživotné dielo

4. októbra

– pred dvesto šesťdesiatimi rokmi sa na rodil katolícky kňaz, neskôr kardinál Alexander Rudnay (1760 – 1831); slovenský šľachtic, rímskokatolícky arcibiskup, ktorého v roku 1826 pápež Lev XII. vymenoval za kardinála In Pectore, z tých čias pochádza aj jeho výrok: „Slovák som, a keby som bol i na stolci Petrovom, Slovákom zostanem“

– pred tridsiatimi rokmi sa narodila herečka a speváčka Nela Pocisková (1990); partnerka Filipa Túmu, ktorá sa v roku 2009 spolu s Kamilom Mikulčíkom zúčastnila na súťaži Eurovision Song Contest

– pred desiatimi rokmi zomrel sochár a medailér Ladislav Snopek (1919 – 2010); k jeho najznámejšej pamätníkovej tvorbe sa radia pomník Dušana Jurkoviča na Nábřeží arm. gen. L. Svobodu v Bratislave, pomník Ľudovíta Štúra, Pamätník francúzskym partizánom na vršku Zvonica či socha Samuela Jurkoviča v Bratislave

5. októbra

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil herec Jozef Sorok (1925 – 2006); pamätať si ho môžete z filmov Pole neorané, Most na tú stranu, Bílá oblaka, Zvony pre bosých, Poéma o svedomí

– pred desiatimi rokmi zomrel generálny biskup evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku Pavel Uhorskai (1919 – 2010); do tejto funkcie bol zvolený v roku 1990, v nasledujúcich rokoch sa stal prvým predsedom Eumenickej rady cirkví na Slovensku

6. októbra

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil politik Peter Pellegrini (1975); bývalý premiér, či podpredseda parlamentu, dnes jediný kandidát na post predsedu strany Hlas

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi zomrel spisovateľ Rudolf Sloboda (1938 – 1995); jeden z najzaujímavejších a najvýznamnejších majstrov slovenského písaného slova druhej polovice 20. Storočia, z knih poviedok spomeňme Krv, Jeseň, Pamäti alebo Láska

7. októbra

– pred sto šesťdesiatimi rokmi sa narodil veterinár svetového mena František Hutýra (1860 – 1934); bol členom Maďarskej akadémie vied a prednášal na univerzitách patologickej anatómie, hygieny mäsa a súdne lekárstvo, zaoberal sa výskumom nákazlivých chorôb domácich zvierat, zistil, čo je pôvodcom moru u ošipáných

9. októbra

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel kňaz Jozef Kočík (1924 – 2000); ako jedenástorčný bol povolaný do Francúzska k školským bratom, kde absolvoval strednú školu a získal učiteľský diplom, neskôr sa stal kňazom a misionárom v Afrike, ovládol deväť cudzích jazykov, medzi nimi aj päť afrických

Ľudovít KUSAL